BYLO JE BUDE

CELOSTÁTNÍ PŘEHLÍDKY VÝTVARNÝCH PRACÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE

Kolektiv autorů

BYLO

JE

BUDE

BYLO
JE
BUDE

CELOSTÁTNÍ PŘEHLÍDKY VÝTVARNÝCH PRACÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE

OBSAH

BYLO

XX Historie, poslání a cíle celostátní přehlídky výtvarných prací dětí a mládeže
Markéta Pastorová

XX Celostátní přehlídky
Osobní reflexe Jana Svobody

XX Celostátní přehlídky „Jihlava – Prostředí života“, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě

XX Celostátní přehlídky 2004-2010 /
Osobní reflexe Zdeny Synecké

XX 10. ročník, 2001, celostátní přehlídka „Čas a …“, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě

XX 11. ročník, 2005, celostátní přehlídka „Komunikace“, Státní hrad a zámek Český Krumlov

XX 11. ročník, 2006, repríza „Komunikace“, Státní zámek Litomyšl

XX 12. ročník, 2007, celostátní přehlídka „Komunikace II“, Státní zámek Litomyšl

XX 13. ročník, 2010, celostátní přehlídka „Komunikace mezi výtvarným uměním a výtvarnou výchovou“, Sladovna Písek

XX Celostátní přehlídka 2013
Osobní reflexe Markéty Pastorové

XX 14. ročník, 2013, celostátní přehlídka „Impulzy–tvorba–prezentace“, Hrad Litoměřice

XX 14. ročník, 2014, repríza „Impulzy–tvorba–prezentace“, Centrum současného umění DOX, Praha

XX Celostátní přehlídky 2016-2019 /
Osobní reflexe Jany Randákové

XX 15. ročník, 2016, celostátní přehlídka „Atakující obrazy“, Kovárna VIVA, Zlín

XX 16. ročník, 2019, celostátní přehlídka „Sdílená imaginace“, Fakulta humanitních studií UTB, Zlín

XX Celostátní přehlídky
Osobní reflexe Jaroslava Vančáta

JE

XX Celostátní přehlídka 2023
Jana Randáková, Michal Chodanič

XX 17. ročník, 2023, příprava celostátní přehlídky „Blízko i daleko“, Veletržní palác, Národní galerie Praha

BUDE

XX Výhled do budoucnosti celostátních přehlídek

Index

XX Přehled celostátních přehlídek výtvarných prací dětí a mládeže

XX Kurátorské týmy a ocenění výtvarní pedagogové od roku 2001

XX Medailonky autorů

BYLO

ÚVOD

JE

Od první celostátní přehlídky výtvarných prací dětí a mládeže v Jihlavě nás dělí téměř padesát let. U prvního ročníku stál profesor Antonín Toufar a jako ideový guru legenda výtvarné pedagogiky profesor Igor Zhoř. Přehlídka měla vždy jinou periodizaci, takže jsme se dopracovali až k letošnímu 17. ročníku. Mezi tím šly dějiny a řada věcí se změnila.

Co se ale nezměnilo, bylo základní poslání této přehlídky, jímž se zásadně odlišuje od všech dalších akcí výtvarného oboru. Není, nikdy ani nebyla soutěží, která posléze vystavuje jednotlivé artefakty. Vždy se obracela k výtvarným pedagogům všech typů škol vzdělávajících děti a mládež od mateřských po ZUŠky a k lidem, kteří s nimi pracují ve volnočasových zařízeních. Chtěla hledat, nalézat a propagovat metody tvůrčí práce v tomto oboru. Stala se prostředkem oborové komunikace a otevíračem intermediálních postupů. Vedla pedagogy, edukátory a lektory k tomu, aby vnímali tvůrčí proces jako hledání např. současných témat a nalézání způsobů prezentace. Proto pro každý ročník bylo zvoleno nové téma a organizátoři nabídli několik přípravných seminářů.

Jsou vystavovány ucelené kolekce jako projekty. Od počátku platí zásada, že vystaveny jsou všechny a že originální instalace Jana Svobody jsou zamýšleny jako inspirace pro pedagogy. Svoboda si hraje s prostorem, který často nebyl galerijní, a také s použitým materiálem. Izolační podložky pod podlahové textilie nebo vlnitá lepenka určitě nejsou něčím, po čem okamžitě sáhneme.

Padesát let výtvarných přehlídek však neodráží jen dějinné zvraty, ale také to, jak se proměňuje naše společnost. Např. prudký vpád nových informačních a komunikačních technologií musel nutně poznamenat vzdělávání včetně výtvarné výchovy. Jednotlivé ročníky ukazují, jak výtvarný obor reaguje na změny a tendence současného vizuálního umění, které se dramaticky vyvíjí. Věříme, že výtvarné přehlídky tím, že inspirovaly pedagogy a přispěly k jejich profesnímu růstu, pozitivně ovlivnily úroveň školní i zájmové výtvarné výchovy.

Cílem této publikace není pojednání o historii přehlídky, také proto, že záznamy z prvních deseti let jihlavských přehlídek jsou roztroušeny po dnes už málo dostupném dobovém odborném tisku. Z tohoto důvodu jsme zvolili podobu almanachu naplněného vzpomínkami organizátorů a pamětníků. Chtěli jsme zachytit a zaznamenat společně vytvářenou tradici tvůrčího hledání výtvarných pedagogů v interakci s dětmi.

Přeji také letošnímu ročníku přehlídky, která se posunula do mimořádného výtvarného prostoru v Národní galerii (hodně si toho vážíme), aby přinesla onu zamýšlenou inspiraci a posunula kvalitu výtvarných činností. Pojďme si to společně užít.

Vaše Lenka Lázňovská,
ředitelka NIPOS

BUDE

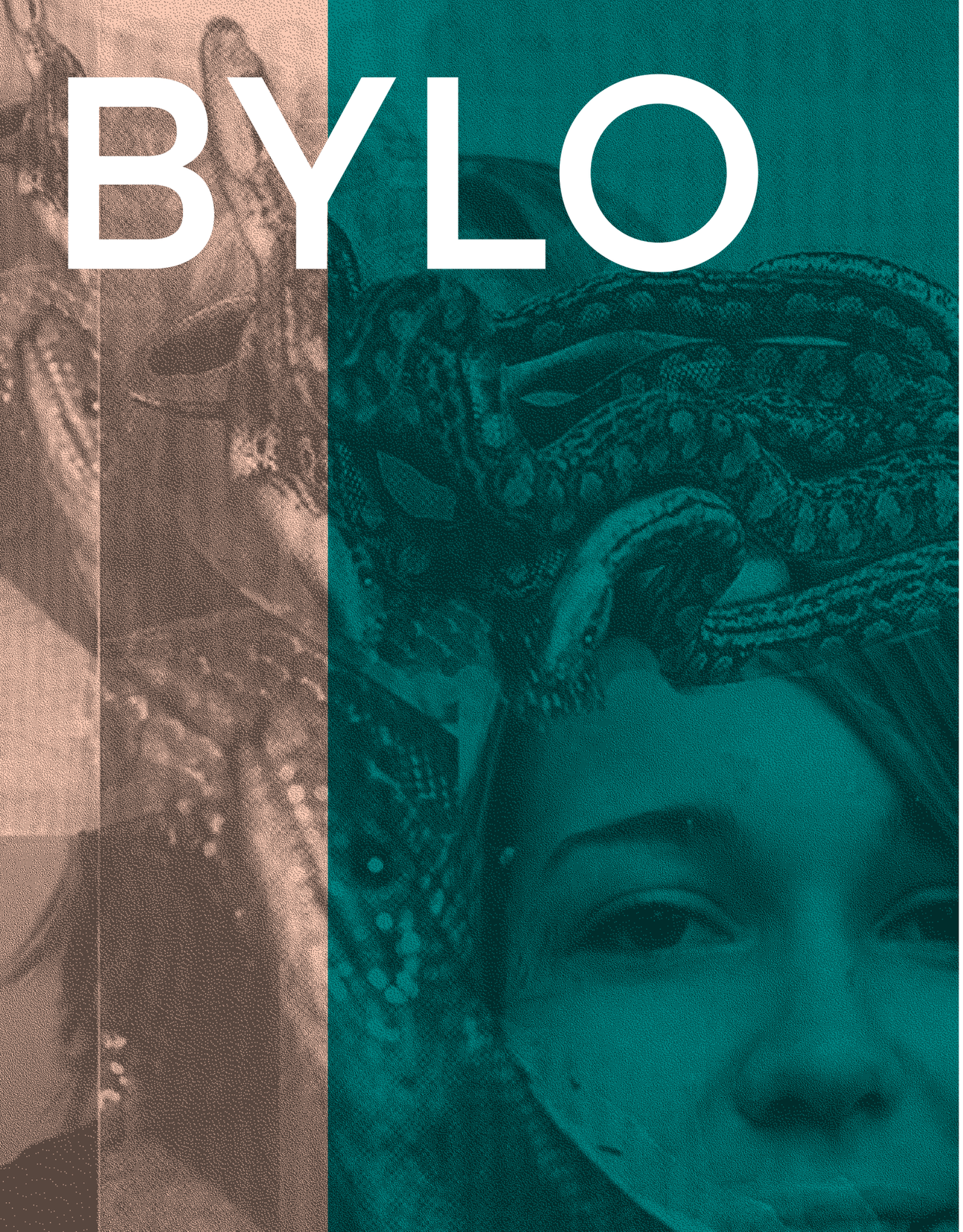

Historie, poslání a cíle celostátní přehlídky výtvarných prací dětí a mládeže

Markéta Pastorová

Celostátní přehlídky výtvarných prací dětí a mládeže se konají z pověření a za finanční podpory Ministerstva kultury. Jsou organizované Národním informačním a poradenským střediskem pro kulturu, útvarem ARTAMA[1].

Přehlídky mají dlouholetou tradici, konají se od roku 1974 a jsou koncipovány jako trienále[2]. Nemají charakter soutěže, ale vyzdvihují koncepční a dlouhodobou práci učitelů (výtvarných pedagogů školních a mimoškolních zařízení včetně muzejních edukátorů)[3], při níž tvůrčí výstupy žáků vznikají přirozeně a průběžně.

Podpora kontinuální tvůrčí pedagogické práce je zásadním aspektem celkové koncepce přehlídek, takže z tohoto důvodu jsou mezi jednotlivými ročníky organizovány přípravné semináře. V tvůrčích a intelektuálních dílnách postupně „zraje“ téma, nalézají se nové postupy a metody tvůrčí práce, experimentuje se s různými vizuálními prostředky. Přípravné semináře nejsou jen aktivizací nových obsahů vizuálního umění a jejich metodickou reflexí, ale jsou i příležitostí k „vstřebání“ prostředí regionu a potenciálu místa, kde se daný ročník přehlídky bude konat.[4]

Fenomén přehlídek vzešel z iniciativy výtvarníka a pedagoga Aloise Toufara[5], který během své profesní dráhy působil nejvíce na Jihlavsku, avšak dopad jeho pedagogické práce měl mezinárodní rozměr. Celý život se věnoval výuce výtvarného oboru a profesní přípravě výtvarných pedagogů a zásadně ovlivnil přístup a význam mimoškolních výtvarných činností. V roce 1945 založil výtvarný kroužek Brtnické děti a pořádal experimentální výstavy dětských výtvarných prací. Volba témat a myšlenky týkající se interakce učitele s dětmi ovlivňují pedagogy a jejich přístup k tvůrčímu procesu dětí dodnes. První celostátní přehlídku výtvarných prací dětí a mládeže zorganizoval Alois Toufar v roce 1974 v Oblastní galerii Vysočiny v Jihlavě se skupinou předních pedagogů. Představil tak poprvé v celostátním měřítku výsledky zájmové výtvarné činnosti dětí a mládeže do 19 let v součinnosti s jejich pedagogy. Spojujícím tématem bylo v té době aktuální a často diskutované prostředí života. Péče o životní prostředí, zejména o ovzduší, vodu, půdu, lesy bylo zde chápáno šířeji, nejen ekologicky.
Od samého počátku nebyla přehlídka soutěžní, nešlo ani o výstavu dětských obrázků „ na efekt“, ani o masovou akci. Přehlídka se stala příležitostí pro dialog a výměnu zkušeností výtvarných pedagogů, stala se tak vlastně tvůrčí dílnou rozšiřující jejich odbornost a zároveň poskytla přehled o různorodosti pedagogických přístupů. Nedílnou součástí byly přípravné semináře pro učitele a vedoucí kroužků a rozborový seminář reflektující vystavené projekty přímo v prostředí expozice. Jedním ze zásadních přínosů bylo to, že sama přehlídka i semináře s ní spojené začaly mít vliv i na výuku školní výtvarné výchovy.

Úspěch první přehlídky si vyžádal pokračování, a tak jihlavská oblastní galerie představila postupně deset celostátních přehlídek, které přerostly v trienále s tradičním logem Jihlava – Prostředí života. Praxe ověřila, že tři roky jsou dostatečně dlouhá doba na přípravu pedagogů v seminářích a na jejich vlastní práci s dětmi.

Kontinuitu přehlídek lze sledovat zejména v tom, že i jejich současná podoba klade důraz na tvůrčí proces jako celek. Na promyšlenou volbu témat a společné odhalování jejich obsahové bohatosti. Pedagogové si tak postupně utvářejí své vlastní osobité přístupy k tématu, jež vyúsťující do tvůrčího zadání a do vlastní tvorby dětí včetně hledání způsobu prezentace výsledných děl a počinů. Celý proces je završen unikátní instalací všech projektů, která reaguje jak na téma přehlídky daného ročníku, tak na specifické výstavní prostory. Představovány jsou výtvarné projekty napříč věkovými kategoriemi a jednotlivými typy a stupni škol i projekty vzniklé mimo rámec formálního vzdělávání.

Celostátní přehlídky jsou prostorem pro hledání, nalézání a propagování takových metod práce s dětmi a mládeží, které rozšiřují dosavadní přístupy k výtvarnému oboru. To se týká jak inovace prostředků vizuální tvorby, tak „rezonujících" témat a jejich vizuálního uchopení v kontextu současného umění. Přispívají k tomu, že se výtvarní pedagogové mohou cítit součástí většího společenství spojeného obdobnými zájmy a úsilím společně sdílet tendence, které jsou ve výtvarném vzdělávání patrné, a současně si uvědomovat vlastní, osobité pojetí výtvarného oboru.

Vzhledem k pečlivě voleným tématům jednotlivých ročníků[6] přináší přehlídky to, co lze pro výtvarný obor a jeho další směřování považovat za podstatné a inspirující.

Tím, že koncepce jednotlivých ročníků je od roku 2002 připravována v návaznosti na pojetí výtvarného oboru v kurikulárních dokumentech[7], stávají se pedagogické projekty zdrojem ověřování stanoveného obsahu oboru praxí.

V neposlední řadě je prezentace projektů důležitým podnětem pro uvažování o instalacích výtvarných prací dětí jako tvůrčím počinu, který by měl překonávat dosavadní zaběhlé a již nevyhovující stereotypy.

Poslání přehlídek lze stručně shrnout v následujících bodech:

1. podporovat pedagogické přístupy vědomě rozvíjející tvořivost každého jedince v rovině tvorby, vnímání a interpretace;
2. přistupovat k tvůrčímu procesu žáků jako k celku (hledání a zkoumání témat, vlastní tvorba, prezentace tvůrčího procesu a jeho výsledků);
3. nalézat nové a běžně neužívané způsoby prezentace, vnímat prezentaci procesu tvorby a jeho výsledků jako svébytný tvůrčí akt i s využitím informačních a komunikačních technologií;
4. reflektovat výsledky tvůrčí práce žáků a pedagogické práce vlastní i ostatních jako zdroj inspirace, poznání a tvůrčího rozvoje;
5. užívat jazyk umění, především současného výtvarného umění, jako prostředek zkoumání světa, individuálního přístupu k realitě, vyjadřování osobních zkušeností a komunikace, reflexe aktuálních témat ve vizuálním umění;
6. podporovat systematický přístup žáka (autora) k dokumentaci vlastní tvůrčí činnosti a podporovat jeho odvahu a chuť hledat inovativní způsoby prezentace svých výsledků.

Z uvedených premis pak vyplývá i přístup k hodnocení zaslaných projektů týmem kurátorů[8]. Lze říci, že se jedná o rovnocenný vztah kurátor–pedagog; pedagog–kurátor.

Pedagog přijímá odpovědnost za soubor výtvarných prací, kterým chce svoji práci a potažmo práci dětí prezentovat – každý kurátor přijímá odpovědnost za výběr konkrétního souboru prací, který písemně zdůvodní a který je uveden jak na výstavě, tak v katalogu.

NIPOS-ARTAMA jmenuje pro každý ročník přehlídky tým kurátorů složený z teoretiků a didaktiků výtvarného oboru a aktivních výtvarných umělců.

Vystaveny jsou všechny soubory zaslaných prací (projekty) v plném rozsahu a bez jakýchkoliv vnějších zásahů.

Koncepce instalace je svébytným tvůrčím počinem, jenž je završením daného ročníku přehlídky.

Reflexe vystavených souborů prací je tvůrčím pedagogickým počinem a probíhá formou veřejné diskuse při rozborovém semináři.

1
Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, útvar ARTAMA www.nipos-mk.cz

2
Deset prvních ročníků přehlídek se konalo v Oblastní galerii Vysočiny v Jihlavě. Jedenáctá v Mincovně Státního hradu a zámku Český Krumlov v roce 2005. Dvanáctá se uskutečnila ve Státním zámku Litomyšl v roce 2007, třináctá ve Sladovně v Písku v roce 2010 a čtrnáctá v gotickém hradu v Litoměřicích v roce 2013. Patnáctá a šestnáctá byla 2016 a 2019 realizována ve Zlíně.
V roce 2007 byly zřízeny webové stránky http://www.vytvarneprehlidky.cz/, které spravuje NIPOS-ARTAMA. Specializovaný webový portál slouží jako unikátní prostor pro zveřejnění projektů, publikování didaktických materiálů propozic a informací k přípravným seminářům a vlastním přehlídkám. Soustřeďuje katalogy, výtvarné projekty a informace o 12., 13., 14., 15. a 16. CP.

3
Zúčastňují se jich školní a mimoškolní zařízení z celé České republiky: od mateřských a základních po speciální školy, základní umělecké školy, gymnázia, výtvarná studia, domy dětí a mládeže, domovy dětí, centra volného času, soukromé ateliéry.

4
Proměnlivost míst konání přípravných seminářů a přehlídek mají pozitivní dopad jednak na to, že se přehlídky dostávají do širšího povědomí v různých regionech České republiky. A jednak také na to, že se musí hledat nové přístupy k instalaci i vlastní dramaturgii vernisáží, doprovodných programů, způsobům propagace atd.

5
KŘIVÁNKOVÁ, Lucie. Alois Toufar v roli výtvarníka a pedagoga. Č. Bud., 2012. diplomová práce (Mgr.). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Dostupné z: https://theses.cz/id/9bw334/DP_Kivnkov_Lucie.pdf .1. Diplomová práce přibližuje stručně, výstižně a hlavně čtivě osobnost výtvarného umělce a pedagoga, jehož odkaz neztrácí na významu, a umožní lépe pochopit exkluzivní kontinuitu výtvarných přehlídek dětí a mládeže, o jejichž poselství je zapotřebí pečovat a rozvíjet je.

6
Celostátní přehlídky v Českém Krumlově a následně v Litomyšli se zabývaly tématem „Komunikace" a s ní spojenými pojmy: obrazovou komunikací, interpretací obrazu, sítí, virtualitou, interaktivitou. Téma se snažilo reagovat na situaci, kterou přinesl vpád nových informačních a komunikačních technologií. Přehlídky ukázaly, že je třeba se ve vzdělávání vyrovnávat s touto zásadní změnou, a poskytly příležitost se zamýšlet nad tím, jak ji může reflektovat výtvarná výchova.
Třináctá celostátní přehlídka výtvarných prací dětí a mládeže v roce 2010 se věnovala prohloubenému tématu – „Komunikace mezi výtvarnou výchovou a výtvarným uměním". Komunikační prostředky současného výtvarného umění se radikálně změnily – umělec přestává být nedostižitelnou výjimečnou osobností, výsledky jeho umělecké činnosti stále častěji počítají s aktivitou diváka. Tím se metody a výsledky umělecké tvorby sbližují s metodami výtvarného oboru, který má tím příležitost se více propojovat se světem výtvarného umění.

7
Zejména rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a gymnázia, viz více na http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia; http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani

8
Ještě je nutné připomenout, že propozice i témata přehlídek jsou projednávány odbornou radou ARTAMA – poradním orgánem NIPOS. Posláním Odborné rady je monitorovat, analyzovat a iniciovat aktivity ve výtvarném oboru, zvláště pak stanovit propozice, formulovat podněty k programové skladbě přehlídek a pro každý ročník jmenovat tým kurátorů složený z teoretiků a didaktiků výtvarného oboru a aktivních výtvarných umělců.

Celostátní přehlídky

Osobní reflexe Jana Svobody

Celostátní přehlídky „Jihlava – Prostředí života“, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě

Moje spolupráce s ARTAMA vznikala již v době, kdy jsem byl zaměstnán jako krajský metodik výtvarné výchovy Pražského pedagogického ústavu Hlavního města Prahy.

Náplní této práce byly mimo jiné metodické konzultace s učiteli výtvarné výchovy všech typů škol – mateřských, základních, středních i základních uměleckých škol (dříve lidových škol umění). Byl to silný čas setkávání s hledajícími profesionály (např. Vladimír Kasík, Pavla Jeníčková, Jindřich Vávra), pedagogickými osobnostmi, které se nespokojovaly s výtvarnými stereotypy rozšířenými v době totality ve výtvarné výchově. Hledali a přicházeli s novými progresivními a inspirativními cestami vycházejícími ze světa výtvarné tvorby a navrhovali jejich využití ve výtvarné pedagogice. Pokládal jsem za důležité, aby tyto nesmírně zajímavé impulzy nezůstaly izolované pouze v úzkém okruhu jejich pedagogického působení. S ostatními kolegy, krajskými metodiky jsme proto začali pro zájemce z řad výtvarných pedagogů pořádat celostátní vzdělávací semináře, na nichž jsme vytvářeli prostor pro jejich vzájemné tvůrčí setkávání, které jsme obohacovali o setkávání se s osobnostmi tzv. neoficiálního výtvarného umění a výtvarné pedagogiky (Jiří David *1933, Jaroslav Brožek, Igor Zhoř).

Odtud vedla moje osobní cesta k realizaci instalací výtvarných přehlídek. Na jejím začátku bylo generační, pracovní, ale hlavně osobní setkání s Igorem Zhořem. Měl jsem to štěstí, že jsme se sešli jako lektoři uměleckých kurzů pro „amatérské umělce“. V té době bylo „amatérské umění“ oficiálně přijatelný status, který se mohl veřejně prezentovat. Byl ale také synonymem pro platformu nezávislé umělecké tvorby. V období tzv. oficiálního umění a politických represí to byly otevřené dveře pro všechny nespokojence, kteří stejně jako mnozí výtvarní pedagogové hledali vlastní nekonformní svobodnou cestu poznávání.

Byl to právě Igor Zhoř, kdo mě přivedl k projektu celostátních přehlídek dětí a mládeže „Jihlava – Prostředí života“. Vyhlašovatelem celostátních přehlídek bylo vždy Ministerstvo kultury, odborným gestorem Ústav pro kulturně výchovnou činnost v Praze, od roku 1992 Národní informační a poradenské středisko pro kulturu NIPOS, útvar ARTAMA. Úspěch první přehlídky (1974) si vyžádal pokračování, a tak Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě představila postupně deset celostátních přehlídek, které přerostly v trienále s tradičním logem „Jihlava – Prostředí života“. Po Aloisi Toufarovi a Jaromíru Uždilovi byl Igor Zhoř hlavní osobností, která smysl této přehlídky významně ovlivňovala a dávala jí potřebný progresivní obsah. Když se mi Igor Zhoř rozhodl předat pomyslnou štafetu pro další vývoj a pokračování přehlídek (které rozhodně nebyly těmi stereotypními dětskými výtvarnými soutěžemi a nekončily výstavou subjektivně vybraných jednotlivých „krásných dětských obrázků“ od zainteresovaných pedagogů), klíčové pro moje rozhodnutí převzít tuto zodpovědnost bylo právě to, že přehlídky představovaly průřez prací tzv. zájmové umělecké činnosti v nejširším možném rozsahu.

Priority jsme po diskusi s pořadateli soustředili na to, jak a kde všude mohou výtvarní pedagogové hledat nové inspirace, možnosti a přístupy k současné výtvarné výchově napříč všemi typy škol, školních i mimoškolních vzdělávacích institucí. Zaměřili jsme se proto nikoliv na výsledek v podobě solitérní dětské výtvarné práce, ale na kolekce zdokumentovaných myšlenkových postupů výtvarných pedagogů při práci s dětmi. S tím souvisela představa, že musí být zachovány celé kolekce tak, jak byly výtvarnými pedagogy na přehlídku zaslány, aby ukázaly různé možné cesty myšlení výtvarných pedagogů při práci s dětmi, i to, že se nesmí do nich nijak zasahovat (vybírat z nich jen některé práce a tím kolekce měnit nebo „dotvářet“ zásahem z „vnějšku“).

Zároveň byl ustanoven tým kurátorů složený nejen z teoretiků a didaktiků výtvarné pedagogiky a osobností výtvarného umění, ale i z nastupující generace – studentů vysokých uměleckých škol. Zrodila se tak tradice, kdy každý z kurátorů vybírá několik kolekcí a hodnotí a písemně sděluje své rozhodnutí, proč si právě tyto projekty zasluhují ocenění formou diplomů. Dalším výrazným inovativním a inspirativním prvkem pro mne bylo rozhodnutí, že se přehlídky budou odehrávat v různých regionech České republiky a čas mezi nimi bude věnován motivačním seminářům pro učitele.

Za velice podstatnou pokládám instalaci a prezentaci projektů, které podle mě mají mimo jiné zohlednit cíle a záměry toho kterého ročníku, obsahy různých autorských kolekcí (těch inspirativních, vybraných kurátory, ale i těch, které kurátory sice nepřesvědčily, ale přesto mohou mnohé další inspirovat). S instalací je spojen i úkol vypořádat se s různými prostorami, které byly pro tyto přehlídky postupně objevovány: od klasických galerií až po site-specific, s jejich technickými možnostmi i omezeními od majitelů (neboli co se nesmí). Důležitým parametrem je i časový prostor, který je mezi setkáním kurátorů (první fyzické seznámení se zaslanými kolekcemi) a vlastní výstavou. Stejně jako doba, která je pro realizaci potřebná, a ta, kterou máme k dispozici pro instalaci. A samozřejmě i to, kdo může pomoci s fyzickou realizací a jaké je zázemí daného místa: jestli má sklad, prostory pro výrobu instalačních prvků apod. Mojí snahou je vždy pro vlastní výrobu použít takový materiál, který je dostupný (cenově, možností blízké dopravy, možností recyklace). Pro instalaci se vyhýbám univerzálním galerijním výstavním prvkům, které podle mého názoru mohou sloužit k prezentaci finálních uměleckých děl, nikoliv pro práce, které jsou hledáním možných cest a úvah výtvarných pedagogů s jejich žáky nad zvoleným tématem.

Když se ohlédnu, nejraději vzpomínám na ty přehlídky, kdy se téma a myšlenky prezentovaných kolekcí podařilo organicky prolnout do instalace a finální podoba výstavy pak tvořila originální celek.

Nejstarší dokumentaci fyzické podoby přehlídky mám z 9. celostátní přehlídky „Jihlava – Prostředí života“. Přehlídka se uskutečnila v roce 1998 v Oblastní galerii Jihlava, v renovovaných historických prostorech s dominantními vizuálními prvky interiéru. Učitelé tehdy zaslali kolekce většinou plošné, velkých formátů. Jako výchozí instalační materiál jsem použil takzvané krajinky z místní pily a vytvořil jsem dřevěné konstrukce volně inspirované větrolamy, které byly velikostí přizpůsobeny jednotlivým myšlenkovým celkům, jejich formátu a množství. Závěsný systém, který byl stálou součástí galerie, sloužil pro upevnění těchto prvků v prostoru. Napětí vznikalo již mezi syrovostí konstrukce a jejím umístěním do historických „čistých“ prostor. Zaslaným kolekcím tak bylo umožněno představit se jako jednotlivé logické myšlenkové celky. Instalace měla podtrhnout myšlenku hledání, nikoliv finální práce.

Celostátní přehlídky 2004–2010

Osobní reflexe Zdeny Synecké

Na počátku 90. let nastoupila do nově vzniklého pracoviště ARTAMA v tehdejším IPOS (dnes NIPOS) jako odborná pracovnice pro dětské výtvarné aktivity Jitka Tláskalová. Koncipovala a organizačně zajišťovala několik národních přehlídek „Prostředí života“ v Jihlavě. Neváhala iniciativně vyhledávat po celé republice invenční učitele výtvarné výchovy a k oboru přitahovala významné teoretiky a metodiky (např. Věru Roeselovou, Martu Pohnerovou a další). Díky tomu se přípravné semináře k výstavě „Jihlava – Prostředí života“, ale i další akce pro učitele výtvarné výchovy, které připravovala, staly důležitými pracovními setkáními, na nichž pedagogové získávali zajímavé impulzy a mohli objevovat nové cesty a možnosti výtvarné výchovy.

10. ročník 2001 Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě

10

„Čas a …“,

10. ročník v roce 2001 změnil téma přehlídky na „Čas a …“. Chronologický předěl mezi druhým a třetím tisíciletím, k němuž došlo právě v předešlé tříleté pauze od minulého ročníku, poskytl výjimečnou příležitost vnímat čas, uvědomovat si jeho běh a soustředit se na jevy, které s průběhem času souvisejí. Na aktuální problém doby navážou pak náměty všech dalších ročníků přehlídek.

Ve dnech 2.–24. února 2002 proběhla výstava oceněných prací z 10. ročníku celostátní přehlídky „Čas a …“ s názvem „Ozvěny z Jihlavy“ v Muzeu dětské kresby Dům U Zelené žáby, U Radnice 13, Praha 1.

Stala jsem se odbornou pracovnicí Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu, útvaru ARTAMA v době, kdy došlo v Oblastní galerii Vysočina v Jihlavě ke změně. Nové vedení nemělo zájem o další spolupráci, protože v nových ekonomických poměrech v roce 2004 nebyla výstava dětských výtvarných prací komerčně zajímavá. Přehlídkám tedy hrozil neodkladný zánik, ale protože jsme měli zájem na pokračování, hledali jsme jiné cesty realizace. Zavazoval nás k tomu i odkaz deseti předešlých přehlídek a slova prof. Jaromíra Uždila při jedné z nich: *„Přáli bychom si, aby každá příští Jihlava v sobě obsahovala ovzduší tvorby, úvahy, diskuse a objevitelské nadšení a aby nikdy tato tradice, svědčící o trvalém kulturním kvasu mezi učiteli, nebyla ničím přerušena.*“

Z odborné rady pro výtvarné aktivity ARTAMA vyšel návrh měnit místa konání přehlídek v Čechách a na Moravě, aby se tak přehlídky i přípravné semináře dostaly do širšího povědomí pedagogů i škol a inspirovaly je v různých regionech naší republiky. Tato úvaha se ukázala být reálná a další přehlídka přesvědčila, že učitelé výtvarné výchovy změnu přijali.

Jan Svoboda k instalaci:

Stejné prostory jako v roce 1998, ale pro instalaci byla tentokrát použita vlnitá lepenka z nedaleké papírny. Použití tohoto tzv. lehkého materiálu obecně používaného na výrobu krabic bylo zvoleno proto, že se na přehlídce mělo prezentovat velké množství různě velkých prostorových objektů i plošných prací. Mohlo tak dojít k materiálovému propojení plošných kartonů, na kterých byly prezentovány malby, fotografie, kresby… s konstrukcemi individuálně řešených pevných papírových soklů pro objekty. Základním stavebním prvkem byl trojboký hranol.

11. ročník 2005 Státní hrad a zámek Český Krumlov

11

„Komunikace“

Navázáním spolupráce NIPOS, útvar ARTAMA s Národním památkovým ústavem v Českých Budějovicích se podařilo umístit 11. celostátní přehlídku do historické budovy Mincovny Státního hradu a zámku Český Krumlov od 14. do 30. října 2005.

Poprvé jsme instalovali dětské výtvarné práce v prostoru státního hradu a zámku v jižních Čechách, v monumentální národní kulturní památce zapsané do Seznamu světového dědictví UNESCO a ve městě, které postupnou obnovou své jedinečnosti přitahovalo stále více návštěvníků. Měli jsme pro výstavu propůjčenu celou prostornou zámeckou mincovnu, samostatnou barokní budovu. Dětské výtvarné práce doplňovaly podmanivé pohledy z oken mincovny na nejstarší část Českého Krumlova lemující meandr Vltavy.

Přehlídka sice změnila místo konání, ale zachovala si svůj charakter. Opět vytvořila prostor pro široké výtvarné názorové spektrum, neboť vystavila všechny zaslané práce s možností konfrontace a odbornou diskusí. I nadále neměla charakter soutěže, vždyť jejím cílem nebylo vyhlašovat dětské vítěze a oceňovat jednotlivé obrázky, ale naopak. Předvedla současnou úroveň metodických postupů výtvarných pedagogů v interakci s dětmi a mládeží.

Přehlídce předcházely dva přípravné semináře pro výtvarné pedagogy (v r. 2003 v Ústí nad Orlicí a v r. 2004 v Českém Krumlově), kam byli pozváni lektoři, významní odborníci z řad výtvarných metodiků i teoretiků, psychologů, sociologů i renomovaní výtvarní umělci. V dílnách měli účastníci možnost zúčastnit se řešení nových výtvarných postupů a prakticky se seznámit se způsobem využití nových vyjadřovacích prostředků. Tady se postupně vytvářel a vymezoval tematický obsah 11. ročníku. Byly vybrány aktuální pojmy: obrazová komunikace, interpretace obrazu, síť, virtualita a interaktivita, tedy KOMUNIKACE v nejširších souvislostech.

Na začátku nového tisíciletí prožívala naše společnost prudký vpád nových informačních a komunikačních technologií, takže bylo zřejmé, že současné vzdělávání se musí s těmito změnami začít vyrovnávat. Zjišťovali jsme tedy, jestli a jak je může reflektovat také náš výtvarný obor. Proto jsme ve spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým připravili jako souběžný doprovodný program 11. přehlídky elektronickou konferenci „Člověk v síti“. Probíhala průběžně na internetu, takže se kterýkoliv pedagog mohl přihlásit a vlastním textem se podělit o nové zkušenosti ze své praxe. Konference ukázala, že se mnozí učitelé novými formami práce začínají vážně zabývat.

11. ročník byl tedy naprosto přelomový: Přehlídka změnila místo svého konání, příprava pedagogů probíhala nejen na seminářích, ale také formou elektronické konference na internetu, zásadně se proměnil přístup k dokumentaci a prezentaci pedagogických projektů doprovázených CD ROMY, poprvé se kromě fyzických výtvarných prací kresby, malby, grafiky a keramiky vystavovaly projekty s využitím elektronických technologií.

Přes všechny tyto náročné novoty přehlídku obeslalo 36 státních i soukromých škol, ZUŠ, DDM a kroužků při zájmových organizacích, 56 výtvarných pedagogů s 1542 dětí a 69 projektů. Zúčastnili se také hosté ze Slovenska, s nimiž jsme navázali mezinárodní spolupráci: Vihorlatské osvětové středisko v Humenném představilo 150 výtvarných prací slovenských dětí.

Slavnostní vernisáž příznačně zahájili žáci ZUŠ z Police nad Metují svým multimediálním vystoupením, nazvaným „Měsíční koncert“ – ukázkou z projektu připraveného pro přehlídku. Překvapené obecenstvo sledovalo živý výstup malých kosmonautů ve skafandrech z kosmické lodi NAŠA Police nad Metují na Měsíc, provázený filmem, zvuky, hudbou a světelnými efekty. Celou skladbu, včetně kulis, oblečení, rekvizit, filmového doprovodu a ozvučení připravily samy děti za vedení Vladimíra Berana.

Jan Svoboda k instalaci:

Instalace v Českém Krumlově částečně vybočovala z mého dlouhodobého záměru pracovat s materiály, které se dají recyklovat nebo jsou samy recykláty a navíc nejsou běžně k instalacím používané. Hodně jsem se zde musel přizpůsobit omezení ze strany správce památkového objektu a možnosti prostor, které nám byly na naši výstavu poskytnuty – nic „DO“ ani „NA“ zdi, a ještě jsme zde neměli ani prostor pro možnou výrobu či přípravu instalace. Řešením bylo, i vzhledem k množství zaslaných kolekcí, pracovat se samostojnými objekty – vizuální inspirace barokním vlněním fasád z čisté míry desek sololaku – spojení dvou těchto desek pomocí nýtů a podložek a následné vnitřní rozepření dřevěnými výztužemi umožnily jak prostorovou modelaci, tak postavení těchto objektů do prostoru i následnou vlastní instalaci.

11. ročník 2006

Státní zámek Litomyšl

11

„Komunikace“

Tak jako se po Jihlavě nezměnil charakter přehlídek, chtěli jsme dodržet také tradici repríz. Zájem o naši výstavu byl projeven odbornými pracovníky Státního zámku v Litomyšli. Převezli jsme tedy všechny výtvarné práce z Českého Krumlova a znovu instalovali v pěti sálech renesanční budovy ze 16. století, národní kulturní památky zapsané v Seznamu světového dědictví UNESCO.

Výstavu otevřela vernisáž spojená s prohlídkou zámeckých interiérů, barokního divadla a varhanním a pěveckým koncertem v zámecké kapli. Vedení zámku nám připravilo nevšední zážitek.

Následoval víkendový seminář, jehož se zúčastnilo 68 výtvarných pedagogů z celé republiky a 7 lektorů. Na programu byl metodický rozbor vystavených výtvarných prací a prezentace vlastních projektů přítomných autorů. V diskusi se účastníci semináře shodli na tom, že téma 11. celostátní přehlídky “Komunikace“ by mělo pokračovat do další přehlídky s ohledem na trvalou aktuálnost. Seminaristé se pak vystřídali ve čtyřech dílnách na téma jazyk komunikace, možnosti fotodokumentace, základy filmové řeči a tvůrčí psaní s lektory Zb. Fischerem, I. Látalem, M. Pastorovou, J. Svobodou, D. Šperlem a J. Vančátem. Součástí semináře byla společná exkurze s J. Syneckým po historické a Váchalově Litomyšli, včetně návštěvy Portmonea.

Vedení zámku zařadilo naši výstavu do prohlídky zámeckých interiérů, takže se s výtvarnými pracemi dětí seznámila i veřejnost, včetně zahraničních návštěvníků. Reprízu navštívily školy z Litomyšle i z širokého okolí, také studenti z místní Vyšší pedagogické školy a Vyšší restaurátorské školy.

Protože jsme našli ve Státním zámku Litomyšl vzácné pochopení a skvělé podmínky, dohodli jsme se s vedením zámku, že 12. celostátní přehlídka bude instalována v příštím roce zde.

12. ročník 2007 Státní zámek Litomyšl

12

„Komunikace II“

Státní zámek Litomyšl hostil i 12. celostátní přehlídku. Z jihu Čech se tak přehlídka přemístila na východ do Litomyšle, města s bohatou kulturní tradicí.

Přehlídka probíhala v době, kdy většina pedagogů prošla kurzy informačních a komunikačních technologií a v rámci vyučovacích osnov se na školách začala rozvíjet počítačová gramotnost. Přípravné semináře k přehlídce v Hradci Králové, Litomyšli a Olomouci se proto zaměřily právě na její metodickou podporu, aby ICT mohli učitelé využívat i při práci s dětmi ve výtvarné výchově. Bylo zřejmé, že informační a komunikační technologie pronikly natrvalo i do oboru výtvarné výchovy, a přehlídka měla ukázat a také ukázala, jakým vývojem prošly zájmové výtvarné činnosti dětí a mládeže od prvních krůčků počítačové gramotnosti minulé přehlídky v Českém Krumlově. Počet přihlášených projektů na 12. celostátní přehlídku svědčil o velkém zájmu výtvarných pedagogů o nové způsoby práce, i když cílem přehlídek nikdy nebyla masová účast, nýbrž kvalita přihlášených výtvarných prací. Snaha o zvládnutí nových technologií a jejich zapojení do výtvarných činností byla nová a stala se pochopitelně středem zájmu, ale neznamenala opomíjení základů výtvarné výchovy v klasických disciplínách.

Přehlídku obeslalo 40 státních i soukromých škol mateřských, základních i středních, ZUŠ, kroužky v Domovech dětí a mládeže, při Centrech volného času a při společenských organizacích z celé republiky. Bylo vystaveno 62 projektů se 1725 výtvarnými pracemi dětí a mládeže vedenými 83 výtvarnými pedagogy a vedoucími kroužků. Kromě klasických disciplín kresby, malby, grafiky a objektové tvorby byla zastoupena fotografie, práce na počítači, hrané i animované krátké filmy a také aktivity z akční tvorby jako happening a landart, dokumentované diapozitivy, fotografiemi a videozáznamy s komentáři. Vedle vystavených fyzických prací na panelech mohli návštěvníci sledovat na šesti počítačích práce z CD a DVD. Propojení dětských výtvarných prací s historickým, památkově chráněným prostorem bylo velice náročné na instalaci, vyznělo však přehledně a působivě.

Porota došla k závěru, že 12. celostátní přehlídka je mimořádně kvalitně obeslána a tradičně posune vývoj výtvarné výchovy v zájmových útvarech i na školách. Bylo zřetelně vidět, jaký vliv mají na výtvarné pedagogy hojně navštěvované přípravné semináře, které NIPOS, útvar ARTAMA dlouhodobě organizuje před jednotlivými přehlídkami. Bylo zjevné, jak z nich učitelé úročí podněty, znalosti i praktické zkušenosti. Vždyť celostátní přehlídky jsou přehlídkami práce učitelů a primární roli zde nehraje estetická účinnost dětských prací, ale kvality, jakých v realizaci projektu dosáhl přihlášený vyučující.

Kvalitativní růst metodické práce zúčastněných pedagogů byl natolik přesvědčivý, že porota udělila kromě 13 hlavních cen ještě další za dlouhodobý koncepční a systematický přístup k výtvarnému oboru. Jmenný seznam oceněných výtvarných pedagogů a kurátorských týmů naleznete v rejstříku.

Pestrá směs prací 12. celostátní přehlídky, vystavená v působivých historických prostorách Státního zámku Litomyšl, měla téměř 1200 návštěvníků ze škol i veřejnosti. Z pamětní knihy lze vyčíst, že se dařila i komunikace mezi diváky a vystavenými projekty. Vyšší pedagogická škola v Litomyšli a katedra VV Pedagogické fakulty v Hradci Králové pořádaly semináře pro své studenty přímo mezi vystavenými výtvarnými pracemi dětí.

A ještě jednu novinu 12. celostátní přehlídka přinesla: Neskončila termínem výstavy, ale pokračovala s možností dalších vstupů vystavujících i zájemců na nově vytvořené doméně vytvarneprehlidky.cz. Webové stránky tak poprvé nahradily tradici přehlídkových repríz.

Jan Svoboda k instalaci:

Pro výstavu jsme měli zapůjčené prázdné prostory ve třetím patře zámku. Prostory, ve kterých jsem nemohl využít pro instalaci čerstvě zrestaurované zdi a vše se muselo stěhovat v rukách po schodišti až nahoru. Pro instalaci, ve které převažovaly plošné práce, jsem proto zvolil jako základ velké desky z lehkého pěnového polyetylenu – materiálu běžně využívaného jako výplň obalů. Vizuální podoba – prádlo na šňůře v prostoru, vzepřené výraznými dřevěnými barevnými šipkami, které oddělovaly a vymezovaly jednotlivé kolekce prací.

13. ročník 2010 Sladovna Písek

13

„Komunikace mezi výtvarným uměním a výtvarnou výchovou“

Výtvarné práce 13. celostátní přehlídky byly tentokrát vystaveny v písecké sladovně, historické industriální budově z roku 1864, rekonstruované Městským úřadem v Písku na jedinečné kulturní centrum uprostřed historické části města v r. 2007. Přehlídce byly propůjčeny všechny velké sály ve třech poschodích budovy a instalace na trámech, panelech z recyklovaného materiálu, stolech, na obrazovce plazmové televize a počítačích byla monumentální a působivá.

Tematický obsah přehlídky uzrával v přípravných seminářích v Polici nad Metují v r. 2008, v Kopřivnici na jaře r. 2009 a v Písku na podzim téhož roku. Jestliže se dvě předcházející přehlídky zabývaly komunikací v nejširších souvislostech, vrátila se k ní i písecká přehlídka, jen v užším zaměření na komunikaci mezi výtvarným uměním a výtvarnou výchovou.

Uvědomili jsme si, že tak, jako výtvarná výchova prochází prudkým vývojem, velké změny v současnosti zažívá i výtvarné umění. Výtvarný umělec přestal být výjimečným talentem a výsledky jeho činnosti jsou konkrétněji směřovány k aktivitě jeho diváků. Vizuální svět, to už dnes není jen závěsný obraz nebo socha, ale i pohyblivá grafika, světelný signál televizní obrazovky, videozáznam… Současné umění se začíná vyhýbat všemu konvenčnímu, naučenému a rutinnímu. Tím se metody a výsledky umělecké tvorby sbližují s metodami uplatňovanými ve výtvarné výchově.
Jaromír Uždil: „*Je tu nalezena spousta styčných míst mezi estetickým projevem a konkrétností životních situací, mezi hrou, zábavou, potřebou obměňovat a přetvářet, domýšlet a představovat si – na jedné straně, a formou, byť třeba jen pomíjivou – na straně druhé.*“
Tři poschodí písecké Sladovny, naplněné výtvarnými projekty dětí, o tom přinesly důkaz. Velký počet cen a ocenění udělených pedagogům porotou 13. celostátní přehlídky ukázal, že v procesu uplatnění komunikace ve výtvarné pedagogice umíme nabídnout dětem a mládeži jednoduché a účinné metody, jak s vizuálně obraznými prostředky pracovat. Šíře a hloubka nápadů přihlášených projektů byla překvapivá.

Přehlídku obeslalo 47 škol a zájmových útvarů, 76 výtvarných pedagogů se 75 projekty, na kterých pracovalo přes 1800 dětí a mládeže do 19 let. Vystaveny byly opět všechny zaslané práce v kresbě, malbě, grafice, keramice, objektové a akční tvorbě, instalaci, fotografii i filmu, na počítačových animacích a další.

Potěšitelný byl zájem začínajících mladých výtvarných pedagogů, kteří se nebáli konfrontace a předvedli zajímavé projekty. I tentokrát bylo podpořeno využívání informačních a komunikačních technologií, jež byly na výstavě prezentovány. Od prvních nesmělých začátků na 11. celostátní přehlídce v Českém Krumlově se v Písku tyto projekty ukázaly jako zcela zvládnutý a rovnocenný způsob výtvarného vyjádření. To se potvrdilo i v třídenním rozborovém semináři při přehlídce, jehož stěžejní částí byla diskuse a výměna zkušeností zúčastněných učitelů nad jednotlivými vystavenými projekty. Bylo zřejmé, že 13. celostátní přehlídka opět kvalitativně posunula vývoj české výtvarné výchovy.

Návštěvnost přehlídky ze strany škol i veřejnosti byla veliká. Zájem o prohlídku výstavy projevily i pracovnice Ministerstva kultury, a také kolegové z NIPOS, takže jsme z Prahy do Písku vypravili celý autobus zájemců. Výstavou všechny provedl Jan Svoboda, kurátor a autor působivé instalace.

Projekty 13. CP 2010 najdete na www.vytvarneprehlidky.cz/archiv-prehlidek

Jan Svoboda k instalaci:

Pro výstavu jsme měli zapůjčené prázdné prostory ve třetím patře zámku. Prostory, ve kterých jsem nemohl využít pro instalaci čerstvě zrestaurované zdi a vše se muselo stěhovat v rukách po schodišti až nahoru. Pro instalaci, ve které převažovaly plošné práce, jsem proto zvolil jako základ velké desky z lehkého pěnového polyetylenu – materiálu běžně využívaného jako výplň obalů. Vizuální podoba – prádlo na šňůře v prostoru, vzepřené výraznými dřevěnými barevnými šipkami, které oddělovaly a vymezovaly jednotlivé kolekce prací.

14. ročník 2013 Hrad Litoměřice

14

„Impulzy–tvorba –prezentace“

Celostátní přehlídka 2013

Osobní reflexe Markéty Pastorové

Přehlídka se zaměřila na tři momenty tvůrčího procesu: impulzy, tvorbu a prezentaci. Záměrně nebylo zvoleno téma, neboť jím byl samotný tvůrčí proces. Impulzy, ze kterých tvorba vycházela, byly nechány zcela na výběru pedagogů. Důraz se kladl na to, aby proces tvorby, včetně jeho výsledků, byl výstižně dokumentován a prezentován tak, aby co nejvíce podtrhoval inovativní a osobité přístupy k tématu či problematice, kterou se jednotlivé projekty zabývaly.

Impulzy, ze kterých tvorba vycházela, měly být ve výsledné dokumentaci zachyceny a představeny tak, aby poskytly co nejucelenější podobu toho, z jakých zdrojů se téma „narodilo“ a jak se při vzájemné interakci učitele a dětí postupně proměňovalo a „zrálo“.

Pro rok 2013 byly v časovém předstihu (ještě před finálním definováním cíle a záměru přehlídky) nabídnuty městem Litoměřice pro konání přehlídky prostory nově zrekonstruovaného bývalého gotického královského hradu. Tato nabídka přinesla zajímavé výzvy – například napětí mezi zrestaurovanou původní architekturou a jejím nedostatečně definovaným novým obsahem.

Nabídnuté prostory – ochozy 1. patra – nebyly architekty rekonstrukce jasně určeny. Slouží sice ke vstupu do velkého sálu a dalších prostor (jakési jejich předsíně s různými cizorodými prvky), ale neposkytují návštěvníkovi důvod k tomu, aby se zde zastavil, natož setrvával. Pro nás bylo inspirující přemýšlet o tom, jak tyto prostory „polidštit“, vytvořit z nich místo pro potkávání se, a to nejen výtvarných pedagogů, ale i dalších návštěvníků s možností individuálního až intimního prožitku ze setkání „historického se současným“. Za důležité jsme považovali toto místo „neudusit“, nechat mu jeho vzdušnost a lehkost. Při úvahách v konkrétním prostoru postupně vznikal cíl a téma přehlídky: „Impulzy–tvorba–prezentace“.

Důležité bylo, že v těchto prostorách byl uspořádán přípravný seminář rok před vlastní výstavou. Pedagogové tak měli možnost si „prožít“ prostory, kde budou prezentace jejich projektů vystaveny, a přemýšlet o jejich nejvhodnější formě (připomeňme, že právě hledání takové formy prezentace, kterou by bylo možné považovat za svébytný objekt, bylo charakteristickým rysem této přehlídky).

Výstava byla koncipována jako „vizuální knihovna“. Bylo proto potřebné, aby dokumentace a prezentace zaujala nejenom obsahem, ale i svým zpracováním. Dokumentaci tvůrčího procesu včetně jeho výsledků bylo možné zachytit a zpracovat jakýmikoliv médii, ale s podmínkou, že objekt umožní buď individuální interakci – např. fyzické prohlížení v ruce („kniha“, „katalog“, „portfolio“ apod.), nebo prohlížení virtuální. Pro oba „formáty“ byla stanovena kritéria s ohledem na omezení, která přinášela velikost výstavního prostoru. Přihlášené výtvarné práce měly mít malou hmotnost a rozměry maximálně do plošného formátu A2, pro videoprezentace byla stanovena stopáž do 10 minut, u IT prezentace promyšlená, uživatelsky příjemná forma s kapacitním omezením 30 MB.

Podoba PREZENTACE se tak v tomto ročníku přehlídky stala organickou součástí celého tvůrčího procesu, a to nejen v rámci jednotlivých projektů, ale i výsledné podoby výstavy, které sama o sobě se měla stát nejen inspiračním zdrojem pro ostatní pedagogy, ale která chtěla ukázat nové cesty, jak je možné vystavovat výtvarné práce dětí i s ohledem na současné způsoby výstav a prezentací uměleckých projektů a jak zaujmout a oslovit laickou veřejnost.

14. celostátní přehlídky se zúčastnilo 47 škol z celé republiky. 70 pedagogů se 1726 dětmi představilo 58 projektů. I když poslední dny výstavy byly na začátku června 2013 poznamenány povodní se stoletou vodou, která ochromila Čechy, Litoměřicko nevyjímajíc, prošlo výstavou přes 1400 návštěvníků. Hojně byla navštívena školami z regionu, v čase školních výletů ji však viděli školáci i z dalších míst republiky. Nechyběla veřejnost, zejména turisté i zahraniční návštěvníci.

Jan Svoboda k instalaci:

Prostory chodeb a ochozů neumožňovaly jakékoliv invazivní zásahy (vrtání, zatloukání, opírání apod.), takže vizuální knihovna byla pojata jako minimalistická instalace. Jako instalační materiál jsem použil přířezy papírových ochranných rohů a dutinkové kartonplastové proklady. Pomocí tavné pistole jsem mohl přímo na místě vytvářet jednoduché variabilní, vzdušné a lehké modulové segmenty. S moduly se mohlo dle potřeb pracovat jako s objekty v prostoru a komponovat místa pro setkávání i individuální prohlížení – interakci s prezentovaným projektem. Prostory chodeb a ochozů umožňovaly též využít historické architektonické prvky (niky, okenní výklenky) pro instalaci různých digitálních prezentací. Vzniklo tak zajímavé napětí mezi historickou architekturou a současnou technologií.

14. ročník 2014 Centrum současného umění DOX, Praha

14

„Impulzy–tvorba –prezentace“

Doprovodným programem 14. celostátní přehlídky byl třídenní seminář, jehož hlavní součástí byl již tradiční rozbor vystavených prezentací na výstavě vedený Nikolou Čulíkem v dialogu mezi autory a diváky. Už tady zazněly hlasy, že výsledky tak mimořádně podnětné přehlídky by měly být daleko víc využity. Zavázáni úspěchem přehlídky a mimořádným zájmem účastníků jsme přemýšleli o možnosti dalšího využití tohoto bohatého metodického materiálu. Napadlo mne připravit v následujícím roce netradiční přehlídce netradiční reprízu formou víkendového semináře. Tak se také stalo. V rámci Týdne uměleckého vzdělávání a amatérské tvorby ve dnech 17.–18. května 2014 proběhla repríza přehlídky ve spolupráci NIPOS s Národním ústavem pro vzdělávání v Centru současného umění DOX, Praha 7.

Akce byla určena všem zájemcům z řad výtvarných pedagogů, tedy i těm, kteří se přehlídky autorsky nezúčastnili. Obrátili jsme se na oceněné účastníky litoměřické přehlídky, představitele novátorských a příkladných metodických postupů, aby se ve svém příspěvku prezentovali na semináři a vrátili se ke své dokumentaci z přehlídky nebo promluvili o současné práci s dětmi a mládeží a podělili se s ostatními pedagogy o zkušenosti z praxe.

K vlastnímu vystoupení se přihlásilo 16 oceněných pedagogů, kteří měli k dispozici počítač, dataprojektor a plátno. Nejednalo se tedy o ukázky výtvarných prací ve fyzické podobě. Prostřednictvím velkého plátna se všichni virtuálně přenesli do litoměřického hradu a znovu se zastavili u nejlepších projektů komentovaných samotnými autory. Jejich zasvěcená vyprávění o impulzech ke zvoleným námětům, o metodických postupech a vývoji výtvarné práce, o výběru materiálu a jeho zpracování, o zvolené a realizované formě prezentace v interakci mezi učitelem a žáky, to byl nejúčinnější způsob profesního obohacení každého posluchače. Podnětný seminář tak splnil základní poslání NIPOS, útvaru ARTAMA v péči o rozvoj neprofesionálních uměleckých aktivit a estetické výchovy dětí a mládeže.

V druhé části semináře prošli účastníci komentovanou prohlídkou probíhající výstavy Plakát v souboji s ideologií a seznámili se s historií a interiérem Centra současného umění, jehož prezentace tak otevřela cestu vzájemného sbližování školy a galerie.

15. ročník 2016 Kovárna VIVA, Zlín

15

„Atakující obrazy“

Celostátní přehlídky 2016–2019

Osobní reflexe Jany Randákové

V metropoli jihovýchodní Moravy, unikátním funkcionalistickém městě Zlín, se od 14. do 31. října 2016 konala 15. celostátní přehlídka výtvarných prací dětí a mládeže „Atakující obrazy“. Přehlídku z pověření a za finanční podpory Ministerstva kultury pořádal NIPOS, útvar ARTAMA ve spolupráci se statutárním městem Zlínem, Kovárnou VIVA a.s., Národním ústavem pro vzdělávání, Národním institutem pro další vzdělávání, Muzeem jihovýchodní Moravy ve Zlíně a Krajskou galerií výtvarného umění ve Zlíně.

Celostátní přehlídka reagovala na nejnovější trendy vizuální kultury s přihlédnutím k měnící se povaze obrazů i jejich mediálního působení. Obrazy se stávají aktivními, často proti nám agresivně vystupují a vyžadují naše reakce. Tato situace a současně výzva pro výtvarný obor je výmluvně charakterizována v textu Jaroslava Vančáta, jenž se stal výchozím rámcem jak pro obsah přípravných seminářů, tak pro rozvíjení tématu přehlídky.

Jaroslav Vančát: „*Obrazy nás doslova atakují, útočí na nás v denní i noční dobu ve všech svých formách v médiích, snaží se nás obklíčit ve veřejném prostoru, v poslední době si na nás vynucují přímo naši reakci v interaktivních aplikacích. Souboj s nimi je pro každého z nás již otázkou duševní hygieny. Neměli bychom ovšem podléhat panice a měli bychom bojovat jenom proti takovým útočným obrazům, které nás přímo ohrožují. Mnoho dalších je velmi prospěšných a bez stále nových možností, které přinášejí, bychom komunikaci v našem mnohavrstevném světě už nezvládli. Bojovat proti těm, které omezují naši svobodu, je ovšem možné několika způsoby. Je možné se snažit dosáhnout, aby ti, kdo nám své, často agresivní či svůdné obrazy předkládají, s tím přestali. Je ovšem také možné posilovat vůči nim svou vlastní imunitu: toho se nejlépe docílí, když jim budeme ve všech jejich funkcích co nejlépe rozumět, nejlépe, budeme-li je umět sami sestavit. Pak je dokážeme vrátit jejich původním funkcím, funkci komunikační ve smyslu spojování jedinců do celků, funkci poznávací a funkci estetické, funkci radosti.*“

Cílem přehlídky bylo téma zkoumat, rozvíjet a prezentovat vizuálními prostředky. To vyžadovalo hledat a nalézat strategie, jak obrazy vznikají, jak lze pracovat s jejich komunikačním obsahem, se stále častěji užívanou interaktivní formou. Vnímat je ve veřejném prostoru – uvědomovat si jejich „atak“ a současně možnosti „protiútoku“. Vytvářet prostor, ve kterém si sami můžeme určovat míru jejich působení. Uvědomovat si, jak obrazům čelit, ale také jak je umět využít pro aktivní komunikaci a poznávání.

Vlastní přehlídce předcházely dva přípravné semináře. Protože první proběhl ve Zlíně v dubnu 2015 v prostorách Alternativy (Kulturního institutu Zlín) a v Muzeu jihovýchodní Moravy, mohli se budoucí účastníci přehlídky seznámit s městem a zažít jeho atmosféru. Druhý seminář proběhl na jaře 2016 v Centru současného umění DOX v Praze. Stručně lze shrnout, že oba semináře se týkaly hledání postupů přispívajících k pochopení postmoderní doby jako systému, který odmítá koncepci jediné pravdy a jediného cíle, ale usiluje o alternativní přístup ke světu a vytvoření prostoru pro přemýšlení a reflexi osobní zkušenosti.

Pro přehlídku bylo stanoveno, aby způsob prezentace i celkové koncepce výstavy podtrhl nejen téma, ale také proces přemýšlení o něm a zejména klíčové momenty tvůrčího procesu, které k výstupům vedly. Pro výslednou autorsky zpracovanou prezentaci bylo možné použít různá média s podmínkou, že umožní individuální interakci – např. fyzické prohlížení v ruce (objekt, kniha, katalog), různé formy ICT prezentace, komunikaci s širším publikem v kontextech s vývojem současné vizuální tvorby včetně různých forem intervence do veřejného prostoru a představí dokumentaci záznamů aktivit včetně jejich prezentace.

15. října 2016 byla v prostorách výstavy přehlídka slavnostně otevřena vernisáží. Celkem bylo přítomno 62 výtvarných pedagogů a více než 60 dalších osob včetně zástupců Ministerstva kultury,

školství, spolupracujících institucí, zástupců města, organizátorů, lektorů, kurátorů, umělců a hostů z řad široké veřejnosti. Novou součástí rozborového semináře byly workshopy realizované výtvarnými pedagogy oceněných projektů. Jednalo se o různé podoby performativních a konceptuálních akcí a audiovizuálních projekcí rezonujících s tématem přehlídky; přidali se i dětští návštěvníci. Celkem bylo vystaveno 75 zaslaných projektů všech věkových kategorií do 19 let, přehlídky se zúčastnilo celkem 53 výtvarných pedagogů ze 48 školních a mimoškolních zařízení z celé České republiky.

Projekty 15. CP 2016 najdete na
www.vytvarneprehlidky.cz/archiv-prehlidek

Jan Svoboda k instalaci:

15. celostátní přehlídka výtvarných prací dětí a mládeže byla za laskavé podpory ředitele Kovárny VIVA a.s. Ing. Čestmíra Vančury realizována v autentických industriálních prostorách baťovského areálu v 74. budově ve Zlíně. K dispozici byl prostor jednoho křídla haly rekonstruované „baťovské továrny“ sloužící Kovárně VIVA. Jednalo se doposud o „nejčistší výstavní prostor“ tovární haly s denním světlem procházejícím dlouhou řadou velikých oken a se skvělým zázemím pro přípravu instalace. Pro vytvoření koncepce výstavy se ukázalo jako důležité i to, že hodnocení kurátory probíhalo již ve „výstavních“ prostorách a bylo možné si tak s předstihem promýšlet celkovou koncepci výstavy i výběr vhodných míst pro jednotlivé projekty. Jako základní instalační prvek jsem použil firmou VIVA zapůjčené europalety. A to proto, že evokovaly původní funkce továrního prostoru – pohyb, přepravu, výrobu (v Kovárně VIVA slouží v současné době k expedici výrobků, a tudíž se nemusely pořizovat, ale byly zdarma zapůjčeny). Jejich spojováním pomocí elektrikářských pásek vznikly variabilní prostorové výstavní „kóje“ vytvořené na míru konkrétních kolekcí. Tyto útvary sjednocovaly a zároveň „atakovaly“ výstavní prostor. Instalace tak vytvořila jakési bludiště, při jehož procházení se objevovaly vždy nové vztahy mezi vystavenými pracemi, použitými technikami a technologiemi prezentace – klasickou malbou, kresbou, objekty, videy, počítačovou prezentací. Nezanedbatelná byla i jejich rezonance s industriálním prostorem.

16

„Sdílená imaginace“

Přehlídku z pověření a za finanční podpory Ministerstva kultury uspořádal NIPOS, útvar ARTAMA ve spolupráci se Zlín Film Festival, Fakultou humanitních studií a Fakultou multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, statutárním městem Zlín, Zlínským krajem, Národním ústavem pro vzdělávání, Národním institutem pro další vzdělávání, Českou sekcí INSEA a Asociací výtvarných pedagogů.

Výtvarné projekty na přehlídku zaslalo 66 výtvarných pedagogů a galerijních edukátorů z 54 školních a mimoškolních zařízení a galerií z České republiky. Vystaveno bylo 100 zaslaných výtvarných projektů včetně projektů audiovizuálních, které bylo možné sledovat na třech obrazovkách a jedné velkoformátové projekci.

K přehlídce byly organizovány dva přípravné semináře. První přípravný seminář „Světlo–obraz–zvuk“ (květen 2017, Fakulta umění a designu Univerzity J. E. Purkyně) nalézal odpovědi na otázku, jakým způsobem ovlivňují nová média včetně sociálních sítí obsah výtvarné výchovy. Druhý přípravný seminář „Sdílená imaginace“ (duben 2018, MeetFactory, DOX) se zabýval intermediálními postupy a různými možnostmi obrazové komunikace.

Součástí přehlídek je společné přemýšlení o tématu, ke kterému se vztahují tvůrčí dílny, jež se pokouší již konkrétněji obsah tématu uchopit a variovat jej. Významnou roli v tom sehrává i odborná rada pro dětské výtvarné aktivity, jejíž členové k diskusi o tématu přehlídky přispívají svým pohledem, např.:

Jaroslav Vančát: *„Imaginace je schopnost člověka vyvolávat v mysli představy či obrazy. Zahrnuje vzpomínky, denní snění, fantazii a sny, umocňuje zážitky. Je významným pramenem poznání a zdrojem vědecké i umělecké inspirace a neodmyslitelnou součástí života člověka. Je také prvotním příjemcem našich bezprostředních pozorování světa, jenž nás obklopuje – to, co chápeme jako otisk skutečnosti, je totiž utvářeno z lidské imaginace. Obrazy nejsou vyjádřením skutečnosti, ale projevem a formováním imaginativních představ, pocházejících z našich interakcí se světem. U každého z nás jsou jedinečné a nezastupitelné. Pomáhají i v kooperaci a koordinaci našich představ s představami ostatních. Je důležité, aby každý ovládal takové způsoby vizuální tvorby, jimiž by vlastní obrazné představy dokázal mezi ostatními uplatnit.*“

Květa Herníková: „Současný vnitřní svět dítěte je do značné míry ovlivněn používáním tabletů a mobilů od raného věku. Zejména v představivosti se odráží vliv digitálních technologií. Děti vše s oblibou sdílejí a společně zažívají, navzájem si všechny vjemy, případně prožitky předávají. Dětská výtvarná tvorba v sobě nese nové, „digitální“ stopy. Prchavé okamžiky jejich rychlého pohybu po displejích mobilů, věčné klikání na internetu – to vše se odráží v dětské mysli. Jakákoliv manipulace s fotografiemi či tvorba drobných videí poskytují možnosti vytváření nových představ. Děti po předchozích zkušenostech všechen získaný materiál různě přetvářejí a vytvářejí si nové představy. Schopnost člověka vyvolávat v mysli představy či obrazy, které se mohou vázat k předchozí zkušenosti jako vzpomínky, je podstatou tématu přehlídky „Sdílená imaginace“. Imaginace a její sdílení, sdílení výtvarné formy a obsahu digitální doby a digitální možnosti výtvarné tvorby.“

Simona Svatošová: *„Sdělujeme si vzájemně svoje myšlenky, představy, sny, vize… formou rozhovorů, dopisů, e-mailů, SMS, na FB, přes Instagram… slovně, v textech či vizuálně… obrazem, videem, filmem… popisujeme, vyprávíme je konkrétně nebo v symbolech… To, co se nám odehrává v našich myslích, zkusme převést do podoby sdělení, vnímané našimi smysly… do jakékoli podoby vizuálního umění… pokusme se sdělit a podělit se o naši imaginaci (fantazii) s ostatními…*“

V sobotu 25. května 2019 byla v Galerii G18 přehlídka slavnostně otevřena vernisáží, kde byli přítomni vystavující výtvarní pedagogové, představitelé partnerských organizací, lektoři, kurátoři, umělci a hosté z řad široké veřejnosti. Program semináře byl doplněn mini workshopy (Poklady galerie, akcí Šimona Brejchy z projektu Abeceda, „Tato slova se vypaří jako voda na slunci“ Vladimíra Havlíka a performancí „Černá skříňka“ Matěje Smetany). Stejně jako před třemi lety se přímo v expozici uskutečnily workshopy realizované výtvarnými pedagogy oceněných projektů.

Výrazným počinem přehlídky bylo vytvoření nového specializovaného webového portálu pro celostátní přehlídky výtvarných prací dětí a mláde-

že www.vytvarneprehlidky.cz. Byl navržen základní design obsahující informace, propozice, výzvu k účasti a důležité termíny aktuální přehlídky. Účastníci přehlídky své projekty přihlašovali prostřednictvím webu a nyní jsou jejich projekty uchovány pro další metodické využití. Specializované webové stránky jsou určené pro odborníky ve výtvarném oboru – výtvarné pedagogy všech stupňů a typů školních a mimoškolních zařízení, didaktiky, umělce i širokou veřejnost.

Projekty 16. CP 2019 najdete na
www.vytvarneprehlidky.cz/archiv-prehlidek

Jan Svoboda k instalaci:

Výstava byla instalována v budově Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati, která je dílem architektky Evy Jiřičné. Vzhledem k novosti interiéru, kde jsou uplatněny velkoplošné skleněné tabule, keramické obklady, žula a nerez, bylo třeba se vyrovnat s přísnými technickými omezeními pro vlastní instalaci. Pedagogy bylo zasláno velké množství obsáhlých kolekcí. K jejich prezentaci byly dány k dispozici dva výstavní prostory: menší v Galerii G18 a rozsáhlé komunikační prostory foyeru fakulty. Rozhodl jsem se pro princip kontrastu. Do architektonicky definitivních čistých a až sterilních prostor jsem použil vestavěné „kóje“ ze zkorodovaných lešenářských konstrukcí a pro vlastní instalaci prací na ně byly napnuty „zbytkové“ plachty z barevného PVC, které dodala firma Fatra, a. s., Napajedla.

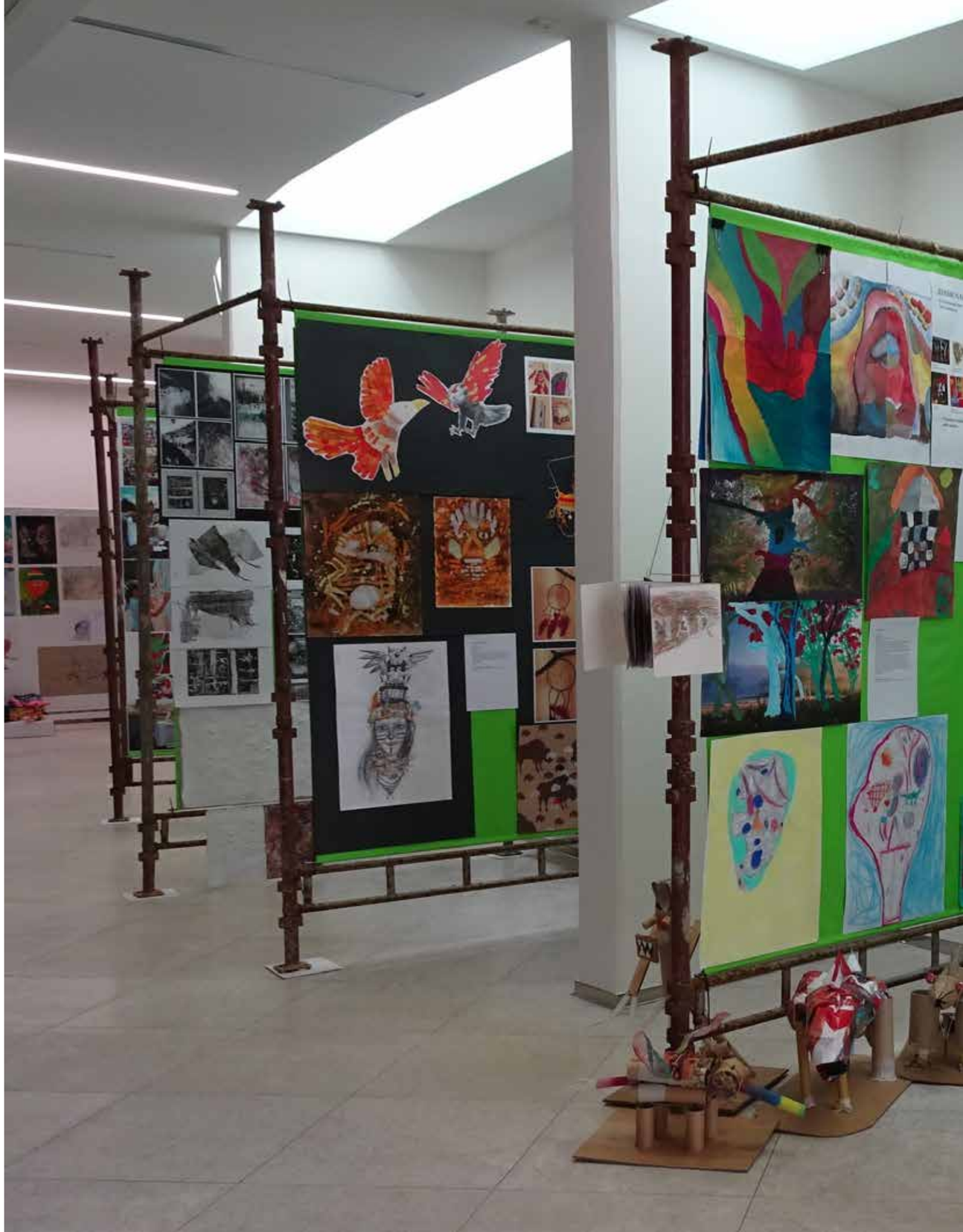

Celostátní přehlídky

Osobní reflexe Jaroslava Vančáta

Matně si vybavuji počáteční impulz k setkávání s pražským metodikem výtvarné výchovy Honzou Svobodou a jej zde posléze střídající metodičkou Markétou Pastorovou. Oba byli plní energie a plánů opravdu zásadních aktivit. Oni mne, řekl bych, nasměrovali k ARTAMA, a tak se mi trochu vybavuje schůzka, snad v Blanické, kde se řešilo, jaký obsah dát přehlídce, kterou chtěla ARTAMA aktualizovat. Tam jsme dostali příležitost „do toho mluvit" a byla to pro nás možnost postupně zkoušet a zavádět nové věci.

Byl jsem při tom ovlivněn konferencí INSEA v Ústí nad Labem (v roce 1992), jejíž obsah zosnoval Igor Zhoř a která výtvarné pedagogy zejména v příspěvcích prof. Hubíka a prof. Hlaváčka seznámila s filozofií postmoderny velmi přesvědčivým způsobem. Zdaleka nešlo jen o výtvarný směr, jehož představitele jsme tu měli už před revolucí, např. v Tvrdohlavých, ale o změnu pohledu na základní ontologické kategorie – prostor, čas, dekonstrukci objektu, nové pojetí subjektivity, chápání výchovy coby procesu – což vše čekalo na aplikace i ve výtvarné výchově.

Některé z těchto proměn jsme projektovali do propozic a obsahu přehlídek a většina z nich je jejich součástí dosud. Šlo zejména o odstranění porovnávání „výtvarnosti" děl dětských autorů a jejich odměňování na tomto základě, které si protiřečí s jejich hodnocením na pozadí procesuálnosti jejich osobního vývoje.

Sledování tohoto procesu vyžaduje nezbytně dokumentaci, od vyjádření zadání přes motivaci a způsoby hodnocení, až k sociálnímu ověřování výsledků tvorby v komunikaci. I tato dokumentace dotváří specifičnost přehlídky dosud. Přechod na její digitalizaci byl prováděn paralelně v době, kdy probíhala nejsilnější vlna hledání uplatnění digitalizace ve výtvarné výchově.

Hledání konkrétních obsahů přehlídek má dva zdroje. Jedním je sledování aktuálních výzev vizuální projekce v kontextu umělecké výtvarné scény, druhým je aplikace těchto podnětů v kontextu požadavků pedagogických snah. Ty pak jsou rozpracovány v seminářích, kde je důležitým faktorem zpětná vazba učitelů výtvarné výchovy coby aktivních účastníků takto připravované přehlídky.

Příprava seminářů i organizování přehlídek bylo v mnoha případech souběžné s koncepty tvorby RVP pro výtvarnou výchovu, a tak mnohé podněty z RVP byly ověřovány tématy seminářů a přehlídek (digitalizace výtvarné výchovy, konceptuální přístup k zadávání a dokumentaci činnosti ve výtvarné výchově, obrazová komunikace a interpretace obrazu, virtualita a interaktivita – promítnuté často do inspirujících metafor: Atakující obrazy, Sdílená imaginace, Blízko i daleko).

Budování tohoto prostoru a pohyb v něm by nebyl možný bez vstřícného přijetí ze strany NIPOS, útvaru ARTAMA, personifikované Jitkou Tláskalovou, Zdenou Syneckou a Janou Randákovou. Pod jejich patronací Honza Svoboda vytvářel instalace, které uvedené tendence podtrhovaly, a Markéta Pastorová svou vysokou odborností zajišťovala, aby byl vytvářen most mezi semináři a přehlídkami a možnostmi uplatnit jejich podněty i v širším rámci školství.

Ještě dalším inovativním faktorem byla reforma poroty. Porotní hodnocení je často rezultátem kompromisů názorů jejich členů. Zde každý z členů poroty přehlídky vybírá a navrhuje k ocenění projekty osobně sám za sebe s metodickým zdůvodněním tohoto výběru. To umožňuje navazovat mezi porotci a učiteli dialog i lépe detekovat překvapivé, inspirativní projekty.

Všechny tyto faktory učinily z přehlídek otevřenou tribunu inovativních metod výuky výtvarné výchovy. Jedná se ovšem o paradoxní, neočekávanou genezi: Původní instituce pro rozvoj kultury, předcházející NIPOS, měly mít v souladu s teorií socialistického realismu na starost tzv. „lidové umění". Po pádu této ideologie posléze v době normalizace dostaly na starost tzv. „neprofesionální" nebo „amatérské" umění, což „profesionálům" poskytovalo hranice k obraně jejich prorežimní protekce[1]. Po sametové revoluci ovšem ve výtvarném umění přestalo být takto o koho se starat, nikdo nemusel a nechtěl být pouhým „amatérem", a tak se všichni rozutekli.

V tomto kontextu můžeme hovořit o „ukradené přehlídce" – RVP a mnohé metodické podněty jsou také zajisté propagovány na „správném místě" Ministerstva školství. V tomto zavedeném oficiálním kontextu by bylo ovšem obtížnější, ne-li nemožné prosadit tolik inovací najednou.

Z této stránky držím palce přehlídkám NIPOS, jejich pořadatelům a účastníkům především v tom, aby nikdy nezapomněli na jejich genezi a směřování a aby si tuto mimořádnou příležitost ke svobodné tvorbě výtvarných projektů co nejvíce užili.

1
Tito „profesionálové" na obranu svých zájmů ovšem např. neváhali poslat do stoupy již vytištěný metodický materiál právě pro amatéry o postimpresionismu a na něj navazující moderně (Výtvarné možnosti vizuálního studia skutečnosti, Středočeské krajské kulturní středisko, Praha 1975) s tím, že je v něm nepřípustná abstraktní tvorba.

JE

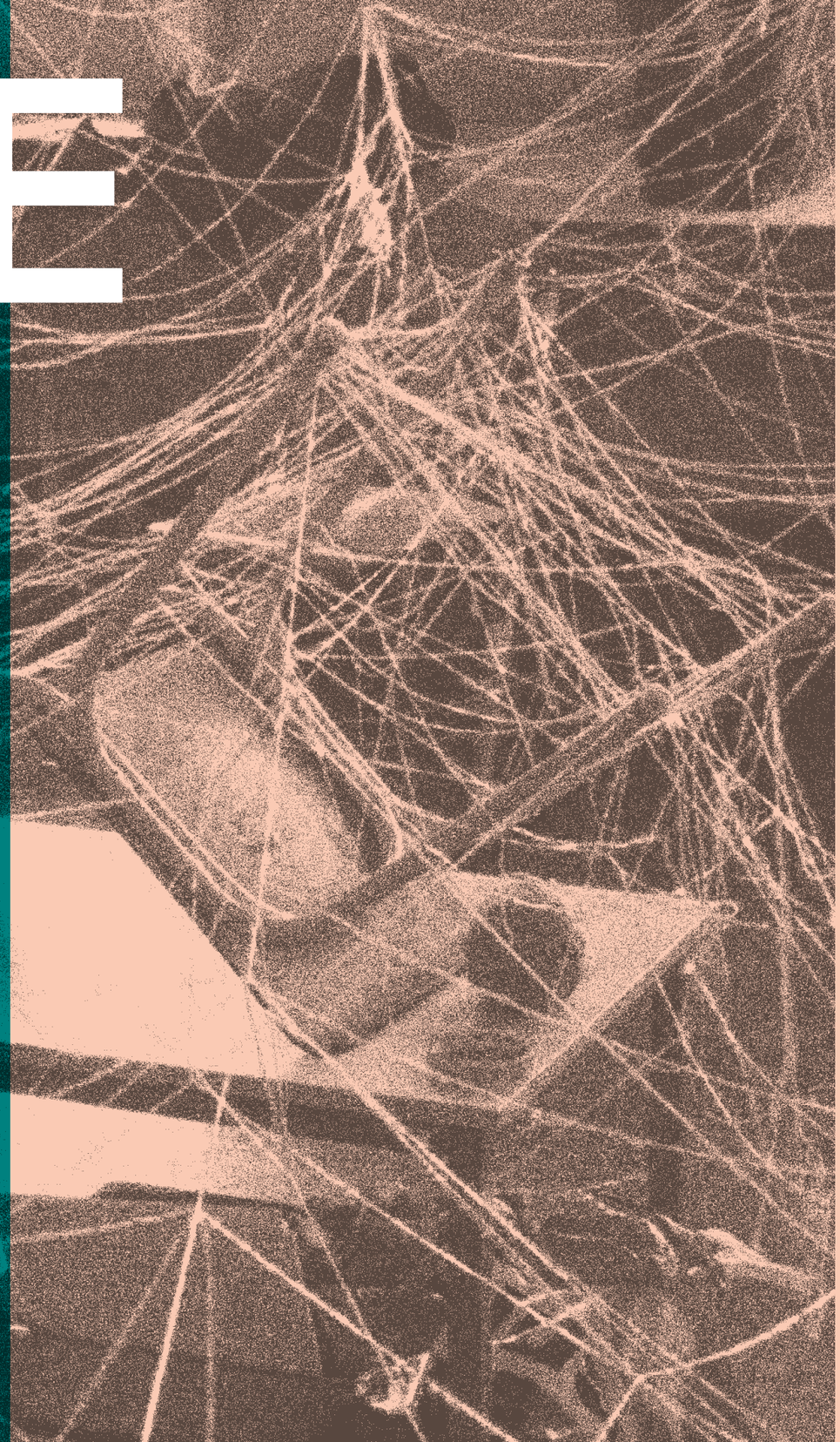

17. ročník 2016 Veletržní palác, Národní galerie Praha

17

„Blízko i daleko“

Celostátní přehlídka 2023

Jana Randáková, Michal Chodanič

Když se po skončení minulé přehlídky členové odborné rady pro dětské výtvarné aktivity na podzim roku 2019 sešli na pravidelném jednání, aby přemýšleli o tématu 17. ročníku, ani ve zlém snu by je nenapadlo, co se odehraje v letech následujících. Možná až příliš jasnozřivě tenkrát vymysleli téma „Blízko i daleko“. 17. přehlídka se dle zvyklosti měla uskutečnit po třech letech v roce 2022. Vzhledem k distanční výuce v roce 2021 se členové odborné rady rozhodli, že se přehlídka bude konat o rok později – na jaře roku 2023. Pro realizaci výstavy byl ve spolupráci s Oddělením rozvoje publika Národní galerie Praha stanoven prostor Korza ve Veletržním paláci.

Oldřich Bystřický z Oddělení rozvoje publika NGP k tomu říká: *„Dlouhodobě mne zajímá souvislost uměleckého vzdělávání současnosti a historie umění samotného. Výtvarná výchova se bohužel často odehrává vzdáleně jak od současných tendencí, tak od souvislostí proměn umění v minulosti, i od míst, kde se s originálními díly umění lze setkat. Domnívám se, že užší spoluprací NIPOS a NGP můžeme tyto někdy oddělené oblasti – praxi výtvarné výchovy a expozice originálů mimořádně kvalitních uměleckých děl – přiblížit. Umění minulosti nám může být inspirací nebo se vůči němu můžeme kriticky vymezit. V každém případě si ale myslím, že propojování praxí výtvarné výchovy a galerijní pedagogiky je vzájemně prospěšné, a také proto jsme se rozhodli aktuální přehlídku v NGP hostit.*“

Přehlídku z pověření a za finanční podpory Ministerstva kultury a pod záštitou ministra kultury Martina Baxy pořádá Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS), útvar ARTAMA ve spolupráci s Oddělením rozvoje publika Národní galerie Praha, Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, Národním pedagogickým institutem ČR a Českou sekcí INSEA ve dnech 13. května až 2. června 2023.

NIPOS, útvar ARTAMA ve spolupráci s Oddělením rozvoje publika NGP realizoval dva přípravné semináře: „Blízko i daleko I online“ (duben 2021) a „Blízko i daleko II“ (duben 2022). V obou seminářích měli výtvarní pedagogové možnost prostřednictvím perfektně připravených praktických dílen pořádaných v expozicích a ateliérech Národní galerie Praha přemýšlet nad různými obsahy a úhly tématu přehlídky. S tématem souvisel i seminář „Model prostoru – prostor modelu“ (říjen 2021) na Fakultě umění a architektury Technické univerzity v Liberci. Inspiraci pro práci s dětmi při přípravě na přehlídku mohli výtvarní pedagogové také čerpat z obsahů letních škol, které NIPOS, útvar ARTAMA každý rok realizuje ve spolupráci s Katedrou výtvarné výchovy PedF UK.

Součástí přípravy na přehlídku je společné přemýšlení o tématu, ke kterému se vztahují výše zmíněné tvůrčí dílny, jejichž cílem je obsah tématu konkrétněji uchopit a variovat jej. Členové odborné rady pro dětské výtvarné aktivity svým originálním způsobem téma „Blízko i daleko“ definují například takto:

Zdeněk Babinec: *„Z pozice učitele výtvarného oboru vnímám vztah svých žáků ke skutečnosti jako zcela jiný než před dvaceti lety. Řada z nich žije nyní více ve virtuálním světě než v tom blízkém, skutečném. Počítačové hry jsou dnes na takovém stupni vývoje, že mažou hranici mezi skutečností a virtuálním světem. Podobně to dělají i sociální sítě. Komunikuje se daleko víc s tím, kdo je daleko, než s tím, kdo sedí vedle v pokoji nebo za zdí. Vytváří se vztahy na dálku, skupiny s podobnými zájmy, používají se přezdívky a možnost osobního setkání není zapotřebí, často je i zklamáním. Téma „Blízko i daleko“ proto vnímám jako téma mezilidských vztahů. Je to důležité téma k zamyšlení zejména v dnešní složité době, v polarizované společnosti, v době, kdy média dokáží ovlivňovat naše názory a postoje a tím i naše vztahy, postoj k osobnostem, událostem, ke společnosti. Z výtvarného hlediska se nabízí hledání cesty, hledání souvislostí, snaha o přiblížení.*“

JEDNOROŽEC

Květa Herníková: „T*éměř neomezené téma je velkou výzvou, ostatně jako u všech předchozích přehlídek. Základ práce bude vycházet z vymezení oblasti, ve které lze téma aplikovat. Izolovat pro výtvarnou tvorbu z celé škály inspirativních okruhů a současně uvažovat o možnosti různých výtvarných forem, vzájemně je přibližovat nebo vzdalovat, výtvarně obohacovat… to je nejnáročnější část práce. Můžeme vycházet z kultury všeobecně, z hudby, z literatury, z výtvarného umění, jazyka, psychologie, historie, sociologie a celé škály vztahů a oborů. Nositelkou výtvarné výpovědi bude zvolená výtvarná forma. Měla by vypovídat o blízkosti i vzdálenosti obsahové, myšlenkové, vztahové, přímé i nepřímé a zprostředkované. Blízkost a vzdálenost v prostoru, čase, perspektiva, organizace prostoru, prostorové vztahy, vzájemná spojitost, podobnost, rozdílnost, časová posloupnost, vizuální sounáležitost.*“

Jiří Raiterman: „*Přitahuje mne kontrast mezi fyzickou identitou, materiálním a hmatatelným světem na jedné straně a virtuálním světem na straně druhé. S tím souvisí naše „víra“ v obrazy věcí a událostí, které nejsme schopni si bezprostředně ověřit. To tematizuje úvahu nad médii, prostředky, prostředníky, nástroji, ale i nad našimi smysly a jejich spoluprací s mozkem, stereotypy, předsudky. A to mi dál evokuje vztahy – vztahy obecně (mezi lidmi, místy, odcizení, vztah k cizincům, k sobě, k vlastnímu obrazu a záznamu, vztah k přírodě, ke světu).*“

Simona Svatošová: „*Já osobně vnímám toto téma skrze film Wima Wenderse „Tak daleko, tak blízko!“ (1993), který řeší téma nemožnosti ovlivnit lidské životy a dění okolo sebe. Zároveň odhaluje slabiny lidského chování. V současné době se mi jeví tento pohled velmi aktuální. Nabízí palčivé téma pravdy a lži. Jako podtémata se nabízí manipulace, realita versus fikce, realita a fikce v umění, interpretace tématu.*“

Barbora Škaloudová: „*Osobně mne přitahuje rozpor nebo napětí vyvolané těmito slovy. Někdy blízko je daleko a naopak. Tento nesoulad vyvstává i v poznávání. Stává se mi, že zdánlivě blízké se mi při bližším ohledávání jakoby vzdaluje, protože zjišťuji, že to neznám. Naopak to, co mi připadá, že mě svým přístupem míjí, mě pak překvapuje, zaujme a stává se mi blízké. Téma „Blízko i daleko“ podle mě nabízí různé možnosti prozkoumávání, záleží od koho, kam se dívám a z jakého úhlu, v jaké vzdálenosti, měřítku. Můžeme odstoupit a dostat se blíž, z blízka nahlédnout dál. Vytvořit nečekaná setkání. Prostřednictvím nových technologií můžeme překlenout tyto mezery i vzdálenosti.*“

Radka Vaňková: „*Sdílejme, co je nám blízké. Pořizujme obrazové záznamy, fotografie, hrajme si s rukopisem našich předků, pátrejme v rodinných archivech, pracujme s filmovým či zvukovým záznamem, hlasem, s prostorem domu, bytu, města, s vnitřním prostorem sebe sama, s vůněmi, doteky. Dejme prostor rodinným příběhům a historkám. Pracujme s obrazem sebe i druhých, se zrcadlem, odrazy – skutečně i obrazně. Se světlem, tmou. Vytvářejme a navrhujme prostory, ve kterých se bude dařit dialogu, prostory pro setkávání a komunikaci. Přemýšlejme v konceptech. Všímejme si cest. Těch skutečných, hmatatelných i těch pomyslných (například cest k sobě). Tvořme nové cesty. Vyjděme ven, do města, do přírody, do galerie. Hledejme cesty k současnému umění a veďme s ním otevřený dialog. Je pro nás daleko? Nevadí. Možná někde blízko existuje bod, ve kterém se (nejen s ním) potkáme.*“

Přehlídky se účastní výtvarní pedagogové všech stupňů a typů školních i mimoškolních zařízení, vedoucí zájmových kroužků a klubů, pedagogové volného času, lektoři a kurátoři muzeí a galerií. Na přehlídce jsou vystaveny všechny soubory výtvarných prací dětí a mládeže, které jsou v souladu s propozicemi, tématem a podmínkami aktuální přehlídky.

13. –14. května 2023 se v prostorech Korza Veletržního paláce NGP koná rozborový seminář spojený s vernisáží. Sobotní program tvoří slavnostní zahájení celostátní přehlídky, prezentace výtvarných projektů zaslaných na přehlídku, udělení cen výtvarným pedagogům a performance v expozici NGP. Nedělním programem jsou aktuální výtvarné dílny realizované lektory z Oddělení rozvoje publika NGP ve výstavních prostorách a ateliérech Veletržního paláce: Jako ryba na suchu / Eva Koťátková: Moje tělo není ostrov, V cizí kůži / Eva Koťátková: Moje tělo není ostrov a Architektura všem / Hmota mluví.

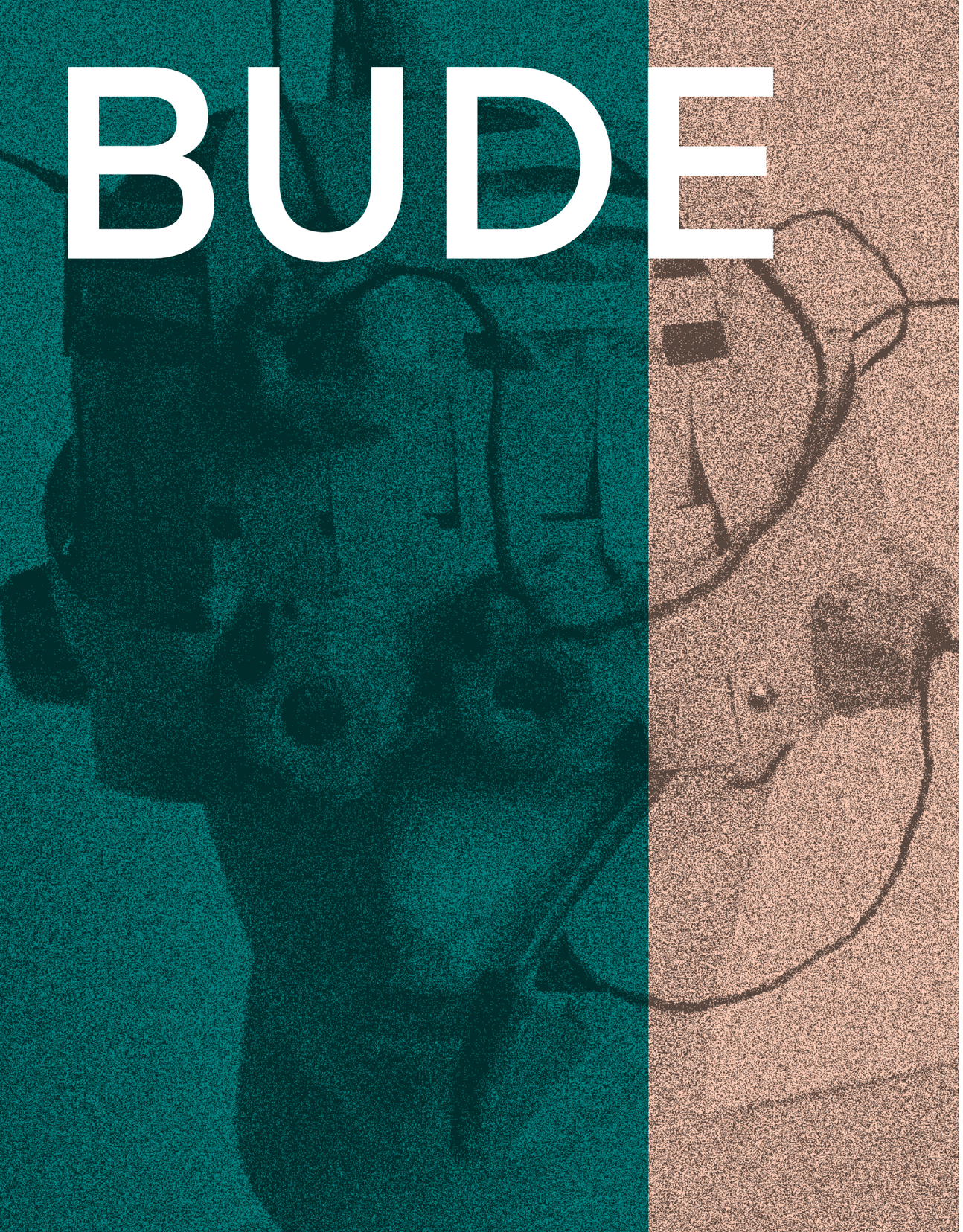

Výhled do budoucnosti celostátních přehlídek

Vladimír Beran
(ZUŠ Police nad Metují, člen odborné rady)

„Přehlídka je pro mě svátek, na který se velmi těším. Je to setkání zapálených pedagogů s neméně zapálenými a inspirujícími lektory a spolupracovníky. Už jen to, že se jedná o přehlídku nesoutěžní, vytváří uvolněnou atmosféru spolupráce, kde mezi sebou jednotliví účastníci nesoupeří – a pokud někdo získá ocenění, tak je uděleno osobně kurátory s podrobným zdůvodněním. V mezičase mezi jednotlivými přehlídkami jsou velkým bonusem několikadenní přípravné semináře, kde se budoucí účastníci přehlídky setkávají, vzdělávají, inspirují a udržují kontakt. To je určitě přínosnější než jednorázová akce, která v případě soutěžního charakteru často vzbuzuje i nerealistická očekávání u kmenové školy, což mohu doložit osobním zážitkem. Po návratu z celostátní soutěže, kde jsme získali čestné uznání, jsem byl utěšen slovy: „Nic si z toho nedělej, snad to bude příště lepší.“ To, že se přehlídky zúčastňují různé typy škol, přináší široký přehled o směřování oboru výtvarné výchovy a tvorby – a navíc je zde tradičně věnován velký prostor multimédiím – a to jak v rámci přehlídkové expozice, tak i ve vzdělávacích aktivitách přípravných seminářů. Podoba přehlídky by měla určitě zůstat prezenční tak jako dosud včetně přípravných seminářů, protože to je její hlavní přednost. Dostatečnou virtuální složkou je internetová prezentace kolekcí, které jsou v případě dodržení zadání vždy vystaveny kompletní. To je další silnou stránkou přehlídky. Co říci na závěr? Jen tak dál a více!“

Šárka Coganová
(PedF UJEP, ZŠ Jablonec nad Nisou – Mšeno)

„Výtvarné přehlídky dětí a mládeže mají dlouhodobou tradici a jsou ojedinělou akcí ve výtvarném oboru. Utvářejí pestrou přehlídku dětské různorodosti a jedinečnosti v kontextech. Nemají charakter soutěže, ale ukazují současnou úroveň a koncepci metodických postupů pedagogů ve výtvarných činnostech s dětmi a mládeží. Kreativita zpracování jednotlivých témat přehlídek poukazuje na skutečnost, že v nich pedagogové nenásledují pouze zažitá schémata, ale užívají symboliku odpovídající současnému světu a jeho vývoji. Pro pedagogy a širokou veřejnost jsou přínosné tím, že kvalitativně posouvají vývoj výtvarné výchovy a poukazují na nové možnosti a cesty v pedagogické praxi nejen v klasických metodických přístupech, ale nově integrují jednotlivá média a vizuálně obrazné prvky do mediálních projektů, které si zachovávají svůj výtvarný výraz.“

Jana Holcová
(ZUŠ Český Krumlov, členka odborné rady)

„Celostátní přehlídky výtvarných prací dětí a mládeže pořádané NIPOS-ARTAMA považuji za jednu z klíčových podpůrných platforem cílících na výtvarné pedagogy u nás. Spolu s unikátní sítí ZUŠ vytváří šanci nezakopat tvůrčí potenciál dětí a mladých lidí, umožňuje výtvarným pedagogům sdílet a cizelovat vlastní nápady i popadnout dech, když se jich nedostává. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že význam umělecké výchovy dalece přesahuje pouhý „luxus“ – je nutností! V čase nedobrovolného osamění minulých let řadu našich studentů (i jejich rodičů) držela nad vodou možnost vyjádřit se jinými prostředky a jiným způsobem, než nabízela běžná on-line výuka a ubíjející „připojování“. Nicméně – bez použití nových médií a technologií bychom zdaleka neoslovili a neudrželi v tvůrčí tenzi tolik dětí a studentů. Toto vše je zřejmé. Specifikum CPVPDM vidím v harmonickém vyvážení přístupu technologického a organického, a to jak k výuce, tak k prezentaci a sdílení pedagogických koncepcí, zkušeností a vizí. Možnost setkání a osobního sdílení, kontakt s živoucím materiálem, sociální i smyslová zkušenost je podle mého názoru nenahraditelná. Cesta hlubokého prožitku spojeného s úsilím a překonáváním sebe sama se z výtvarného díla přenese na diváka autentičtěji a přinese trvalejší uspokojení i tvůrci. Nezanedbatelným bonusem je účast současných výkonných umělců a setkání s nimi, což celou přehlídku povyšuje nad standard a limity jiných přehlídek.“

Eva Jebavá
(ZUŠ Pardubice-Polabiny)

„Ideální škola by byla taková, ve které by byla hlavním vyučovacím předmětem výtvarná výchova. Neznám oblast v našem světě, kterou by nešlo prostřednictvím výtvarného umění „osahat“. O tom se lze ostatně přesvědčit i na celostátních přehlídkách výtvarných prací dětí a mládeže. Sleduji je mnoho let, vždy příjemně překvapí – inspirativním tématem, podnětnými přípravnými semináři, posléze nápaditou architekturou výstav a instalací všech dodaných projektů, doprovodnými tiskovinami, místem konání (po ztrátě zázemí v jihlavské galerii se přehlídka konala na mnoha zajímavých místech). Přehledná je elektronická evidence výtvarných projektů. Ale nejdůležitější je setkávání. Setkávání se zajímavými lidmi: s umělci, s lektory, s kurátory, s organizátory. To jejich zásluhou se všechny akce spojené s přehlídkou konají v duchu vysoké odbornosti a vlídnosti. A především setkávání s učiteli všech typů škol (od mateřských až po střední školy, základní umělecké školy i mimoškolní zařízení). Příležitost nahlédnout do jejich tvůrčí a nápadité kuchyně.“

Lucie Otisková
(ZUŠ Ostrava-Svinov)

„Z každé akce ARTAMA, které jsem se účastnila, jsem byla nadšená a byla to pro mne dávka energie, inspirace a motivace pro další práci ve škole. Možná i více nadšená jsem byla z přípravných seminářů (především návštěv VŠ s uměleckým zaměřením) než ze samotné přehlídky, které jsem se účastnila vlastně pouze jednou. Tam už jsem přece jenom musela něco dělat já :). Ale to je asi právě to, co bylo přínosné… něco dokončit, dát tomu tvar, obhájit to nějakým způsobem… i tak nějak sama před sebou, než jsem to poslala… vlastně jsem tak trochu byla v roli žáka, před kterého je postavena výzva (což my děláme našim žákům každý den). Co se mi moc líbilo, bylo pozorovat na přehlídce rozdílnost přístupů k jednomu tématu i komentáře ostatních k vystaveným pracím, prostě dialog a všechna ta setkání, která s tím souvisí. Otázka zní, zda stejně nebo virtuálně. Mám potřebu vnímat umění na vlastní oči, technika, rukopis i formát práce při prohlížení na počítači nevyzní. Nicméně… přehlídka je dle mého hodně nejen o výsledcích práce, ale i o celkovém přínosu VV a roli učitele, otázka jiného než pouze fyzického vystavení je ke zvážení a nabízí se otázka jakési virtuální platformy přístupné i těm, kteří se nemohou zúčastnit.“

Markéta Pastorová
(NPI ČR, členka odborné rady, kurátorka 17. celostátní přehlídky)

„Přehlídky, které jedinečným způsobem rozvíjejí a propagují výtvarný obor a zcela programově se zamýšlejí nad způsoby prezentací jako součástí tvůrčího procesu, se na jedné straně setkávají s mimořádným zájmem veřejnosti v konkrétním místě jejího konání (a to nejen při vernisáži). Na druhé straně však není jejich potenciál stále ještě dostatečně výtvarným oborem reflektován, a to zejména s ohledem na nutnost inovovat dosavadní zaběhlé (a někdy až archaické) přístupy k výtvarným soutěžím a vystavování vybraných obrázků, v lepším případě kolekcí. Pokud výtvarný obor reaguje na tendence současného vizuálního umění, pak by nemělo uniknout jeho pozornosti i to, jak a kde je současné umění prezentováno, jak pracuje s divákem, jaké možnosti pro komunikaci a interakci nabízí.“

Petra Pětiletá
(Open Gate Praha, PedF UK)

„Přehlídky NIPOS jsou specifickou, organizovanou příležitostí nahlížet do mikrosvětů škol, mimoškolních zařízení a ateliérů. Důležitá je i možnost se společně potkat s kolegy a utvrdit se v tom, že hodnoty, o kterých se tu bavíme, mají svůj hlubší smysl. Tvorba a umění, imaginace. Kde bychom byli bez ní? V prázdnotě? Připomínám si tady pohádku „Nekonečný příběh“, kde začala vládnout „nicota“, která pohlcovala fantazii. Přehlídky ozřejmují fakt, jak je právě fantazie a představivost důležitou komoditou, na kterou by se nemělo zapomínat, což lze veřejnosti tímto způsobem připomenout. Navíc oceňuji svobodný přístup a otevřenost témat, což skýtá poměrně široké spektrum pojetí. Oceňuji koncepci přehlídek, která je možná více platformou než pouhou přehlídkou, kde se propojuje další vzdělávání pedagogů fundovaným způsobem, kde slovo „kreativita“ není prázdným pojmem. Zaměřit se více na proces realizace a přípravy mi přijde nosné. Přehlídka cílí na všechny formy výtvarné pedagogiky. Virtuální platforma by mohla být přidanou vrstvou, která by mohla přehlídku zajímavě doplnit. Materialita výtvarných prací je ale nenahraditelná. Jsem za organizaci a existenci „platformy“ NIPOS vděčná. Dnes totiž bývá čím dál větším otazníkem autenticita a její význam…“

Miroslava Rychtářová
(ZUŠ Heleny Salichové, Ostrava-Polanka nad Odrou)

„Výtvarná výchova v současné době je nucena obhajovat svoji úlohu, smysl i pozici. Výtvarné přehlídky NIPOS-ARTAMA byly a jsou prezentací výtvarného myšlení, kreativity a profesionálního přístupu pedagoga, které navzájem korespondují se samotnými pracemi žáků. Nabízejí přehlídku současného pojetí výtvarné výchovy. Velký přínos přehlídek spatřuji v tom, že jsou otevřeny všem typům škol. Na společných přípravných setkáních se pedagogové mohou navzájem inspirovat, mohou sdílet své poznatky, pocity, postoje v oblasti výtvarného vzdělávání. NIPOS, útvar ARTAMA nabízí pedagogům profesionální pojetí i přístup. To, že je školám nabídnut atraktivní výstavní prostor včetně možnosti sdílení, je velmi hmatatelné a přínosné jak pro pedagogy, tak i pro veřejnost. Jednotlivé projekty, práce žáků a vedení pedagoga na nás přímo promlouvají. Virtuální prezentaci vítám pouze jako doplněk k přehlídce. Tak, jak promlouvá na každého z nás osobní návštěva galerie a popř. setkání s umělcem, stejná energie působí při fyzickém kontaktu s výtvarnými díly přehlídky. Jde zde o velmi přínosnou propagaci výtvarného oboru a propagaci práce výtvarných pedagogů. A toho si velice cením.“

Kristýna Říhová
(NGP, PedF UK, kurátorka 17. celostátní přehlídky)

„Více než v prezentaci konkrétních výtvarných prací dětí a mládeže spatřuji přínos trienále v příležitosti ke sdílení, setkání, inspiraci a reflexi. Možná je na čase zvážit název přehlídky a pokusit se jej formulovat více ve vztahu k cíli, v němž je akcentována aktivní pozice pedagoga. Výtvarná výchova, čelící tlaku obhájit svoji pozici v mozaice vzdělávání, potřebuje platformy, na nichž si pedagogové mohou v bezpečném prostředí ověřit své pojetí výuky, mohou sdílet těžkosti vlastní praxe a získat cenou inspiraci a energii do další práce. Nároky na výtvarného pedagoga jsou vysoké zejména v oblasti komunikace ohledně obsahů a cílů oboru směrem k profesní komunitě pedagogů i ve vztahu k veřejnosti. NIPOS, útvar ARTAMA nabízí podporu profesní komunity otevřenou všem typům škol i mimoškolním zařízením. Díky za ni.“

Simona Svatošová
(Gymnázium Jana Nerudy Praha 1, GMHŠ Praha 3, členka odborné rady, kurátorka 17. celostátní přehlídky)

„Přehlídka je vždy atraktivní svým tématem. Pro pedagogy je skvělou výzvou, jak téma uchopit a motivovat žáky a studenty k jeho interpretaci. Domnívám se, že jeho podoba by mohla být též v podobě virtuální, tím by se rozšířilo i povědomí o této přehlídce. Odpadly by všechny komplikace s instalací a shromažďováním zasílaných artefaktů. Mohla by se otevřít možnost zveřejňovat průběh i výstupy přehlídky na všech sociálních sítích. Pedagogové by se mohli též podílet na zveřejňování aktualit během celého období příprav.“

Zdena Synecká
(členka odborné rady)

„Šestnáct minulých ročníků celostátních přehlídek výtvarných prací dětí a mládeže dostatečně prokázalo životaschopnost a obhájilo svoji jedinečnost. Přivedlo k sobě značný zájem výtvarných pedagogů, kterým přípravné a rozborové semináře přehlídek přinášely inspiraci a profesní růst, a měly vliv na úroveň školní i zájmové výtvarné výchovy. Proto věřím, že společně vytvořená tradice tvůrčího hledání zůstane zachována pro další generace učitelů i dětí také v budoucích ročnících celostátních přehlídek.“

Barbora Škaloudová
(Kunsthalle Praha, členka odborné rady, kurátorka 17. celostátní přehlídky)

„Na přehlídce si cením, že je orientována na pedagoga, jeho přemyšlení a metody, které v rámci výuky rozvíjí. Podporuje učitele k prezentování konceptů a idejí, které stojí za jednotlivými projekty. Podle mě má velký potenciál být inspirací a sdílením dobré praxe mezi učiteli a přinášet ocenění a smysluplnou reflexi pro samotné učitele. Do budoucna by bylo skvělé, kdyby se dařilo využívat přístupy a formy současného umění pro samotnou prezentaci a byla zde i možnost sdílet praxi formou workshopů či krátkých lekcí.“

Dana Urbanová
(ZUŠ Evy Randové, Ústí nad Labem)

„Domnívám se, že současná podoba přehlídek má stále smysl. Vidět výtvarné celky na vlastní oči je pro pedagogy i veřejnost velice cenné a inspirativní. O tom vypovídá vysoký zájem pedagogů o tyto akce. Virtuální podoba se nabízí, ale nedá se srovnat se zhlédnutím originálních celků v prostorách, které výstavám prospívají. Za velice důležité a potřebné považuji možnost setkávání pedagogů na přípravných a rozborových seminářích. Pedagogickou veřejnost navrhuji ovlivňovat více prostřednictvím sociálních sítí, např. facebooku, orientovat se na skupiny umělecky zaměřené, šířit informace, komunikovat se širším spektrem lidí, a zde by bylo také přínosné obohatit klasické přehlídky o virtuální pojetí.“

Martin Velíšek
(PedF UJEP, kurátor 17. celostátní přehlídky)

„Celostátní přehlídka výtvarných prací dětí a mládeže představuje jedinečnou možnost porovnat situaci „uvnitř“ se situací „vně“, a to jak v rovině tvůrčí, tak pedagogické. Tedy pohled můj s pohledem druhých. Pohled malé skupiny s pohledem velké skupiny, pohled autorský s pohledem diváckým. Teprve ve srovnání se naplno ozřejmuje hodnota a kvalita, a především tvůrčí a inspirační potenciál. Přehlídka představuje specifický kontext. V něm se věci znovu a jinak potěžkávají. To hotové se znovu otevírá. Minimálně v myšlenkách. Z finále se stává nový začátek. S přehlídkou tak vlastně přesouváme důraz na proces a kontinuální získávání zkušeností.“

Václava Zamazalová
(AVP)

„Výtvarné přehlídky dětí a mládeže jsou výbornou příležitostí porovnávat jednotlivé přístupy pedagogů. Jsou pro kantora inspirací, poskytují mu vhled do různých přístupů k tématu, obohacují jeho rejstřík i po stránce technik a ukazují obrovskou škálu možností, jak pracovat s dětmi a rozvíjet jejich tvůrčí potenciál. Určitě bych byla ráda za větší zařazení praktických miniworkshopů (jako byly minule) – co člověk prožije, je mnohem intenzivnější než princip „kouknu a vidím“... Je mi jasné, že v dnešní době bude asi velký tlak na modernizaci přístupů – a to nejen v samotné tvorbě, ale zejména co se prezentace týče. Příchod digitálních technologií zejména právě v oblasti prezentace samozřejmě sílí velice – ovšem je mi líto, na obraz se potřebuji podívat „naživo“, obrázek na ploše monitoru mi řekne, jak je to barevné, jak je to řešeno kompozičně, a pořád to není ta komplexní informace, kterou dostanu, stojím-li přímo před ním. Krom toho – cením si velice jak přípravných, tak zejména rozborových seminářů – a to nejen co se týká „oficiálního“ programu, ale zejména toho, co přijde pak – setkávání kantorů z různých typů škol, regionů, zaměření – ty kuloárové řeči a setkání jsou to, co alespoň pro mne má obrovský význam a z čeho čerpám ještě dlouho po skončení přehlídky. Ano, digitalizace je fajn, ale spíš jako konzervace vzpomínek, jako takovou ji určitě neodmítám. Ale nahradit fyzickou výstavu výstavou digitální, výstavou fotek – to pokládám za dost nešťastné a doufám, že k tomu ještě dlouho nedojde. I když vím, že nainstalovat ve vždy zoufale malém prostoru vše, co kantor pošle či přiveze, je doslova mission impossible.“

Alena Zupková
(ZUŠ Vladislava Vančury, Háj ve Slezsku, členka odborné rady)

„V tříletém cyklu se opakující výtvarné přehlídky mají své důležité místo v životě mládeže na poli výtvarném. Je úžasné, že se mohou na jednom místě setkávat a vzájemně inspirovat pedagogové z různých institucí. Také zadání směřující k současné výtvarné scéně a jejímu vývoji je velmi důležité. Nutí účastníky sledovat výtvarné dění, zamýšlet se, inovativně k práci s mládeží přistupovat a následně pedagogický proces popsat, zhodnotit a prezentovat. Nesvázanost do škatulek a disciplín poskytuje pedagogům možnost rozletu. Co je třeba opravdu ocenit, jsou inspirativní přípravné semináře pro vedoucí či pedagogy, setkávání se se současnými výtvarníky a návštěvy kulturních institucí v čase mezi přehlídkami. Oceňuji také zpracování všech projektů přehledně a srozumitelně na webových stránkách. Tato virtuální platforma může být inspirací pro mnohé pedagogy, krásně doplňuje bezprostřední zážitek z přehlídky, ze vzájemného setkání v konkrétním prostoru a čase.“

Jana Randáková a Michal Chodanič
(NIPOS, útvar ARTAMA, výtvarné aktivity)

„Letošní ročník celostátní přehlídky výtvarných prací dětí a mládeže opět dokazuje, že má nezaměnitelné místo na poli kreativního vzdělávání. Pro nás přehlídka představuje především výsledky dialogu mezi dětmi a pedagogy. Při současné orientaci na virtuální svět a sociální sítě je tento „přirozený rozhovor“ naprosto nezbytný pro kreativní myšlení dětí i pedagogů, pojmenování i řešení témat a vedení tvůrčího procesu. Samotný záznam tohoto dialogu/procesu, jeho forma a vzájemná interakce vystavených prací jsou pak tím nejcennějším, co přehlídka přináší, bez ohledu na to, jaký je konečný výsledek prezentace jednotlivých škol. Vyvrcholením celého dialogu je závěrečná sdílená reflexe formou rozborového semináře pro pedagogy. Věříme, že aktuální ročník také otevře diskusi o dalších způsobech prezentace výtvarných prací dětí a mládeže do budoucna. Je zcela jisté, že forma „fyzické“ prezentace hraje důležitou roli a budeme v ní pokračovat, nicméně se ukazuje, že bude vhodné dát větší prostor také současným médiím – jako je třeba virtuální prohlídka přehlídky.“

INDEX

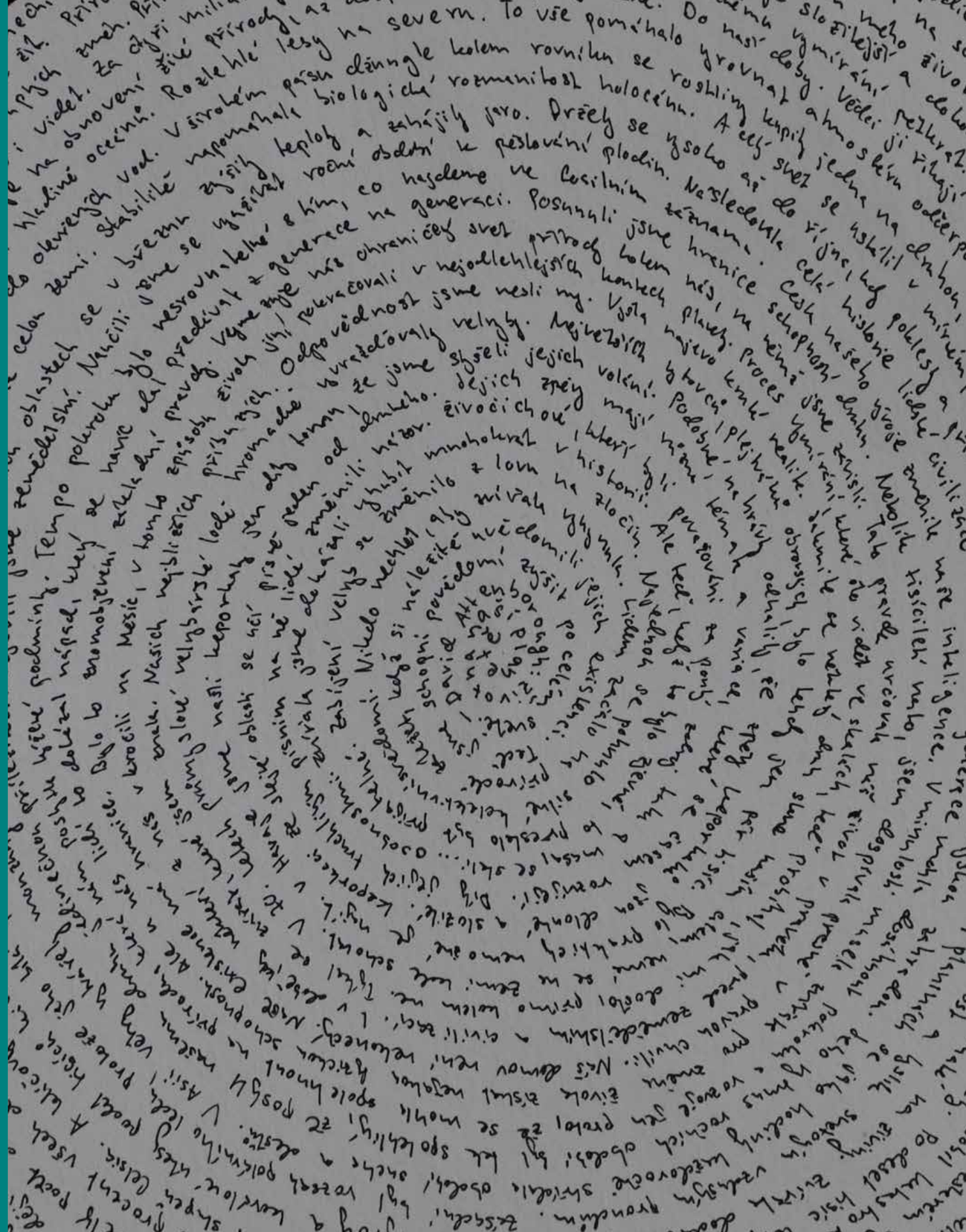

Přehled celostátních přehlídek výtvarných prací dětí a mládeže

1. **Jihlava – Prostředí života**, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, 1974
2. **Jihlava – Prostředí života**, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, 1977
3. **Jihlava – Praostředí života**, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, 1980
4. **Jihlava – Prostředí života**, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, 1983
5. **Jihlava – Prostředí života**, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, 1986
6. **Jihlava – Prostředí života**, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, 1989
7. **Jihlava – Prostředí života**, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, 1992
8. **Jihlava – Prostředí života**, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, 1995
9. **Jihlava – Prostředí života**, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, 1998
10. **Čas a …**, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, 2001
11. **Komunikace**, Státní hrad a zámek Český Krumlov, 2005
12. **Komunikace II**, Státní zámek Litomyšl, 2007
13. **Komunikace mezi výtvarným uměním a výtvarnou výchovou**, Sladovna Písek, 2010
14. **Impulzy–tvorba–prezentace**, Hrad Litoměřice, 2013
16. **Atakující obrazy**, Kovárna VIVA, Zlín, 2016
16. **Sdílená imaginace**, Fakulta humanitních studií UTB, Zlín, 2019
17. **Blízko i daleko**, Veletržní palác, Národní galerie Praha, 2023

Kurátorské týmy a ocenění výtvarní pedagogové od roku 2001

10. ročník, 2001, celostátní přehlídka „Čas a …“, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě

Vystavené práce hodnotila skupina kurátorů ve složení:
Martin Janíček, Aleš Kilian, Ondřej Lipovský, Markéta Pastorová, Jan Svoboda, Jaroslav Vančát, Tomáš Žižka

Porota udělila ocenění jednotlivým pedagogům a kolektivům za jedinečnost a novátorství při vedení dětských výtvarných projektů:
Hana Černohorská, Gymnázium, Frýdlant nad Ostravicí
Hana Voříšková, ZUŠ Choceň
Dagmar Svobodová, Jana Lieblová, Ziza Bráchová, Jana Léwi Kamšová, ZUŠ A. Dvořáka, Karlovy Vary
Alena Kopáčková, Zdeňka Dvořáková, MŠ Koldinova 445, Klatovy
Andrea Stašková, ZUŠ Jindřicha Pravečka, Lanškroun
Kateřina Krausová, ZUŠ Dukelské náměstí, Nová Paka
Eva Jebavá, Hana Kubátová, Iveta Tobiášová, Hana Wanková, Vlasta Zahradníková, ZUŠ Pardubice-Polabiny
Michaela Soukuová, SoZŠ Integrál pro žáky se specifickými poruchami učení, Praha 2
Milada Sobková, Helena Tkadlecová, Romana Havlíková, DDM Šumperk
Jana Pszezolková, ZUŠ Tachov
Veronika Jiříková, Šárka Vinterová, DDM Lukešova 312, Ústí nad Orlicí
Kateřina Davidová, ZUŠ Podsedky, Vsetín
Jiří Černý, ZUŠ Zámek I, Zruč nad Sázavou

11. ročník, 2005, celostátní přehlídka „Komunikace“, Státní hrad a zámek Český Krumlov

Vystavené práce hodnotila skupina kurátorů ve složení:
Michal Chodanič, Jindřich Lukavský, Markéta Pastorová, Jan Svoboda, Zdena Synecká, Jakub Synecký, Jaroslav Vančát, Vladimíra Zikmundová

Porota udělila ocenění těmto pedagogům a kolektivům za jedinečnost a novátorství při vedení dětských výtvarných projektů:
Vladimír Beran, ZUŠ Police nad Metují
Šimon Brejcha, ZŠ Praha 8
Eliška Hladíková, ZUŠ Chrudim
Milena Kusá, ZŠ Praha 13-Lužiny
Jiří Pavlíček, ZUŠ Praha 1
Milada Sobková, DDM Šumperk
Hana Voříšková, ZUŠ Choceň
Kolektiv pedagogů, DDM Šumperk
Kolektiv pedagogů Studia Experiment při KD Žerotín, Olomouc

Poznámka: Údaje o zúčastněných školách byly převzaty z dobových katalogů vydaných k jednotlivým přehlídkám a odpovídají tak době konání přehlídky.

12. ročník, 2007, celostátní přehlídka „Komunikace II“, Státní zámek Litomyšl

Vystavené práce hodnotila skupina kurátorů ve složení:
Vladimír Havlík, Leonora Kitsbergerová, Markéta Pastorová, Jan Svoboda, Zdena Synecká, Jakub Synecký, Jaroslav Vančát, Vladimíra Zikmundová

Cena za stálou vysokou kvalitu pedagogické práce:
Kolektiv pedagogů Studia Experiment při KD Žerotín, Olomouc
Kolektiv pedagogů, ZUŠ Pardubice-Polabiny
Ivana Blažková, ZUŠ Bechyně
Milada Sobková, DDM Šumperk

Cena za projekt oceněný kurátorem:
Vladimír Beran, ZUŠ Police nad Metují
Šimon Brejcha, Smysluplná základní škola, Praha 8
Michaela Čapková, ZUŠ Olomouc
Jana Holcová, ZUŠ Český Krumlov
Jana Jiroušková, ZŠ Praha 4
Dana Kaňková, ZUŠ Choceň
Blanka Kotoučová, ZUŠ Praha 9
Jiří Pavlíček, ZUŠ Praha 1
Zdeňka Pavlíčková, ZUŠ Opava
Zdeňka Šamárková, MŠ Opava
Pavlína Kolářová, MŠ Opava
Jan Vojtíšek, ZUŠ Přelouč
Hana Voříšková, ZUŠ Choceň

Cena za výrazný osobní kvalitativní posun ve výtvarné pedagogické práci:
Jarmila Lískovcová, ZUŠ Strakonice
Helena Slavíková-Hrušková, ZUŠ Buštěhrad
Václava Zamazalová, ZUŠ Dačice

13. ročník, 2010, celostátní přehlídka „Komunikace mezi výtvarným uměním a výtvarnou výchovou“, Sladovna Písek

Vystavené práce hodnotila skupina kurátorů ve složení:
Vladimír Havlík, Leonora Kitsbergerová, Markéta Pastorová, Matěj Smetana, Jan Svoboda, Zdena Synecká, Jakub Synecký, Jaroslav Vančát, Vladimíra Zikmundová

Cena za projekt oceněný kurátorem:
Vladimír Beran, ZUŠ Police nad Metují
Ivana Blažková, ZUŠ Bechyně
Šimon Brejcha, Gymnázium Na Pražačce, Praha 3
Renata Brichcínová, Gymnázium Na Pražačce, Praha 3
Jana Fabiánová, ZUŠ Most
Jana Jiroušková, ZŠ Praha 4
Dana Kaňková, ZUŠ Choceň
Jiřina a Věra Kubáčkovy, Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži
Dana Peterková, MŠ Kohoutek, Praha 6
Alena Sochová, ZUŠ Z. Buriana, Kopřivnice
Lenka Turnerová, Gymnázium Na Pražačce, Praha 3
Jan Vojtíšek, ZUŠ Přelouč
Hana Voříšková, ZUŠ Choceň
Hana Vydrova, ZUŠ Blatná
Václava Zamazalová, ZUŠ Dačice
Kateřina Zedínková, ZUŠ Dačice
Kolektiv pedagogů Studia Experiment, KD Žerotín, Olomouc

Ocenění
Margita Abrmanová, Gymnázium Česká Lípa
Šárka Hrouzková, Výtvarné studio Dolní Újezd
Jana Jiroušková, ZŠ Praha 4
Jiří Pavlíček, ZUŠ Praha 1
Kolektiv učitelů ZUŠ Pardubice – Polabiny
Romana Večeřová, DDM, Šumperk
Pavla Šrůtová, ZŠ J. K. Tyla, Písek
Kristýna Říhová, ZŠ Praha 4

14. ročník, 2013, celostátní přehlídka „Impulzy–tvorba–prezentace“, Hrad Litoměřice

Vystavené práce hodnotila skupina kurátorů ve složení:
Nikola Čulík, Markéta Pastorová, Jan Svoboda, Zdena Synecká, Jaroslav Vančát

Cena za dlouhodobý koncepční a systematický přístup k výtvarnému oboru:
Šimon Brejcha, Gymnázium Na Pražačce, Praha 3
Eva Jebavá, ZUŠ Pardubice – Polabiny
Dana Kaňková, ZUŠ Choceň

Cena za projekt oceněný kurátorem:
Jana Bauerová, FZŠ Praha 8
Ivana Blažková, ZUŠ Bechyně
Lenka Feldsteinová, ZUŠ Sedlčany
Zuzana Hrubá, ZŠ a MŠ speciální a ZŠ praktická, Kladno
Jana Chmelová, MŠ Lovosice
Iva Munduchová, ZUŠ E. Randové, Ústí nad Labem
Věra Palánová, FZŠ Praha 4
Eva Slámová, ZŠ Litoměřice
Simona Svatošová, Gymnázium Jana Nerudy, Praha 1
Jan Vojtíšek, ZUŠ Přelouč
Hana Vydrová, Domov Petra, Mačkov-Blatná
Kristýna Říhová a Zuzana Svatošová s kolektivy dětí ze FZŠ Praha 4 a FZŠ Praha 8

Čestné uznání:
Zdeněk Babinec, ZUŠ Kopřivnice
Jana Holcová, ZUŠ Český Krumlov
Zdenka Pavlíčková, ZŠ Opava
Václava Zamazalová, ZUŠ Dačice
Alena Zupková, ZUŠ V. Vančury, Háj ve Slezsku

15. ročník, 2016, celostátní přehlídka „Atakující obrazy“, Kovárna VIVA, Zlín

Vystavené práce hodnotila skupina kurátorů ve složení:
Miroslav Černý, Epos 257, Jiří Hanuš, Vladimír Havlík, Markéta Pastorová, Jiří Raiterman, Jana Randáková, Jan Svoboda

Cena kurátorů za dlouhodobý koncepční a systematický přístup k výtvarnému oboru a projekt oceněný kurátorem:
Romana Šubrtová, ZŠ a MŠ generála Františka Fajtla DFC, Praha 18
Dana Urbanová, ZUŠ Evy Randové, Ústí nad Labem
Cena kurátorů za dlouhodobý koncepční a systematický přístup k výtvarnému oboru:
Vladimír Beran, ZUŠ Police nad Metují
Cena kurátorů za soubor projektů a projekt oceněný kurátorem:
Eva del Risco Koupová, VOŠPS, SOŠP a Gymnázium, Praha 6
Andrea Mičíková, ZŠ Ostrava-Poruba

Cena za projekt oceněný kurátorem:
Ivana Blažková, ZUŠ Václava Pichla, Bechyně
Drahomíra Hermanová Říhová, ZUŠ Jana Zacha, Čelákovice
Šárka Hrouzková, Výtvarné studio Dolní Újezd – soukromá ZUŠ
Iva Hulíková, ZUŠ Velešín
Šárka Lupečková, ZUŠ Rýmařov
Marian Páchnik, Gymnázium a SOŠ Hostinné
Petra Pětiletá, Open Gate a.s.
Miroslava Rychtářová, ZŠ a MŠ Kyjovice
Čestné uznání za soubor projektů:
Lenka Feldsteinová, ZUŠ Sedlčany

Čestné uznání:
Jana Holcová, ZUŠ Český Krumlov
Markéta Janečková, ZUŠ Opava
Dana Kaňková, ZUŠ Choceň
Zdeňka Pavlíčková, ZUŠ Opava
Diana Pinkasová, Centrum Petrklíč
Romana Večeřová, Středisko volného času a zařízení pro DVPP Doris, Šumperk
Jan Vojtíšek, ZUŠ Přelouč
Alena Zupková, ZUŠ Vladislava Vančury, Háj ve Slezsku

Čestné uznání za vedení pedagogické praxe:
Eva Jebavá, ZUŠ Pardubice – Polabiny

16. ročník, 2019, celostátní přehlídka „Sdílená imaginace“, Fakulta humanitních studií UTB, Zlín

Vystavené práce hodnotila skupina kurátorů ve složení:
Vladimír Havlík, Markéta Pastorová, Jana Randáková, Matěj Smetana, Jan Svoboda, Barbora Škaloudová, Jaroslav Vančát, Romana Veselá

Cena kurátorů za dlouhodobý koncepční a systematický přístup k výtvarnému oboru:
Zdeněk Babinec, ZUŠ Zdeňka Buriana, Kopřivnice
Lenka Feldsteinová a kolektiv VO a LDO ZUŠ Sedlčany
Simona Svatošová, Gymnázium Jana Nerudy / Gymnázium a HŠ hl. m. Prahy, ZUŠ

Cena kurátorů za soubor projektů:
Šimon Brejcha a kolektiv kabinetu výtvarného oboru Gymnázia Na Pražačce, Praha 3
Dana Urbanová, ZUŠ Evy Randové, Ústí nad Labem

Cena za projekt oceněný kurátorem:
Magdalena Adámková Turzová a Adéla Jánská, SŠ designu a módy, Prostějov
Šárka Coganová, ZŠ Jablonec nad Nisou – Mšeno
Petra Filipová, Šimon Chloupek a Jana Stránská, EKO Gymnázium a SOŠ MS Poděbrady
Klára Hušková Smyczková, Národní galerie Praha
Taťána Jiříková, ZUŠ Ostrava-Poruba
Lucie Otisková a Lucie Petrošová, ZUŠ Dobroslava Lidmily, Ostrava-Svinov
Ilona Peštová, ZUŠ Plzeň
Petra Pětiletá a Zora Velková, Open Gate a.s.
Marcela Polochová, ZUŠ Frýdek-Místek
Zuzana Tázlarová, ZUŠ Opava
Michaela Trpišovská, Národní galerie Praha
Radmila Vaňková, Gymnázium Petra Bezruče, Frýdek-Místek
Alena Zupková, ZUŠ Vladislava Vančury, Háj ve Slezsku

Čestné uznání
Hana Dočkalová, Aeroškola
Jana Holcová, ZUŠ Český Krumlov
Jana Chmelová, MŠ Lovosice
Pavla Kramolišová a Judita Chytková, ZUŠ Rožnov pod Radhoštěm
Lukáš Lerch, ZUŠ Ostrov
Andrea Mičíková, ZŠ Ostrava-Poruba
Zuzana Nevřivová, ZUŠ Nový Jičín
Zdeňka Pavlíčková, ZUŠ Opava
Martina Sumcová, ZŠ Sedmikráska o.p.s.

Medailonky autorů

Michal Chodanič

- od r. 2023 odborný pracovník NIPOS, útvar ARTAMA pro dětské výtvarné aktivity
- člen přípravného výboru celostátních přehlídek výtvarných prací dětí a mládeže
- grafik, ilustrátor

od r. 2001 Studio Kapitola (grafika knih, hudebních nosičů, výstav, webdesign)
lektorská a pedagogická činnost

Markéta Pastorová

- vedoucí oddělení pro jazykovědné, společenskovědní a umělecké vzdělávání NPI ČR dlouhodobá práce v oblasti problematiky uměleckých oborů v systému vzdělávání a tvorby kurikulárních dokumentů
- členka odborné rady NIPOS, útvar ARTAMA pro dětské výtvarné aktivity
- členka přípravného výboru celostátních přehlídek výtvarných prací dětí a mládeže
- od r. 2005 externí pedagožka didaktiky v rámci Pedagogického modulu na VŠUP Praha
- od r. 1996 odborná pracovnice a vedoucí oddělení koncepce všeobecného vzdělávání, VÚP Praha
- 1987–1996 odborná pracovnice v institucích pro další vzdělávání pedagogů
- členka odborných komisí MŠMT, MK ČR, publikační činnost

Jan Svoboda

- v r. 2016 oceněn Cenou Ministerstva kultury za neprofesionální umění v oblasti dětských uměleckých aktivit
- do r. 2022 ředitel Základní umělecké školy Václava Pichla, Bechyně
- člen odborné rady NIPOS, útvar ARTAMA pro dětské výtvarné aktivity
- člen přípravného výboru a architekt celostátních přehlídek výtvarných prací dětí a mládeže
- dlouholetá pedagogická praxe na ZŠ, ZUŠ, PedF UK
- člen odborných komisí MŠMT, MK ČR, lektor DVPP
- autor koncepcí a organizátor dětských výtvarných programů (Pražské Quadriennale, Deset století architektury, Příběh Pražského hradu)
- publikační činnost: cena za Nejkrásnější dětskou knihu 1998, založení edice TAKITAK

Zdena Synecká

- v r. 2012 oceněna Cenou Ministerstva kultury za celoživotní přínos v oblasti výtvarných činností dětí a mládeže
- 2003 – 2014 odborná pracovnice NIPOS, útvar ARTAMA pro dětské výtvarné aktivity
- členka odborné rady NIPOS, útvar ARTAMA pro dětské výtvarné aktivity
- výtvarná pedagožka na základních školách a gymnáziu
- fakultní učitelka výtvarné výchovy při PedF OU a PedF UK
- krajská a obvodní metodička výtvarné výchovy
- publikační činnost
- zakládající členka a členka výboru Asociace výtvarných pedagogů

Jana Randáková

- 2014 – dosud odborná pracovnice NIPOS, útvar ARTAMA pro dětské výtvarné aktivity
- členka odborných komisí MK ČR
- lektorská praxe v oboru výtvarná výchova
- dříve odborný pracovník, Vzdělávací institut Středočeského kraje
- dlouholetá praxe v oblasti výtvarné pedagogiky na ZŠ, gymnáziích, VOŠP
- publikační činnost

Jaroslav Vančát

- učitel na FHS UK Praha, na KVK FPE ZČU Plzeň a VŠUP Praha
- člen odborné rady NIPOS, útvar ARTAMA pro dětské výtvarné aktivity
- člen přípravného výboru celostátních přehlídek výtvarných prací dětí a mládeže
- externí pedagog didaktiky v rámci Pedagogického modulu na VŠUP
- doktorát na FSV UK Praha (mediální studia), docentura na katedře výtvarné kultury PedF UJEP Ústí nad Labem
- zakladatel České sekce INSEA, spoluautor RVP pro výtvarnou výchovu na ZŠ a SŠ
- publikační činnost

BYLO

JE

BUDE

BYLO JE A BUDE
CELOSTÁTNÍ PŘEHLÍDKY VÝTVARNÝCH PRACÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE
Kolektiv autorů

Odpovědný redaktor: Jana Randáková
Jazyková redakce: Ivana Mergerová
Foto: archiv NIPOS
Grafické zpracování: Pavel Ticho(ň)
Tisk: LV Print, s. r. o.
Připravila ARTAMA, útvar Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu

Vydalo Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS)
NIPOS, Fügnerovo náměstí 5, Praha 2, 120 00
Praha 2023

První vydání
ISBN 978-80-7068-383-5